

A háborúban megsiketült és megnémult katonákról.

Írta és felolvasta: Istenes Károly, a gyógypedagógiai képző előadó-tanára.

Hazánk dicső történelme ismét vérrel íródik! Felséges királyunk hívó szavára, a haza védelmében, immár 18 hónapja áll fegyverben nemzetünk.

Több milliót számláló ellenségtől körülveve, élet-halálra megy a nagy küzdelem, nemzetünk léteért és fenmaradásáért.

A Sors, a reánk kényszerített háborúval újra azt szánta osztályrészünkül, hogy — fegyverrel kezünkben — életet, vért és vagyont áldozunk hazánkért s áldozunk is mindaddig, amig leg-
elemibb jogunkat, nemzeti létünket és fenmaradásunkat tudjuk veszélyben.

Nemzetünk védőképes dicső multja, a jelen háborúban már eddig is felmutatott nagyszerű sikerünk, harcosharcos katonáink fokozódott teljesítőképessége, acél idegzete és vas izomzata, kétséget kizáró biztosíték arra nézve, hogy ezt a nagy küzdelmet is, a mi fényes, végleges győzelmünk fogja megkoronázni.

Ebben a biztos hítben viseljük oly példás nyugalommal és nagyszerű kitartással a háború minden nehézségét és borzalmát.

Ez az élet-halál küzdelem úgy egyetemleges, mint egyéni értelemben véve, nagy és súlyos áldozatokkal jár. Ha az egyetemleges és egyéni károkat és bajokat állítom egymással szembe, lelkelem az egyéni felé hajlik.

Az egyetemest, egyetemlegesen majd csak kiheverjük a béke áldásos éveiben, megsokasodó munkakedvünkkel és munkabírá-sunkkal.

Nem mondom azt, hogy ezek szanálása nem fontos feladat s azt se állítom, hogy ne legyenek ezek a kérdések állandóan napi-renden, de ami a közvetlen sürgősséget illeti, szanálás tekintetében az egyéni bajok és károk állnak első helyen.

Ezek az egyéni bajok és károk is sokfélék. Szanálás tekintetében azok tolnak előtérbe, amelyek a harctéren érik harcosharcos ka-

tonáinkat. A háború okozta rombolások helyreigazítását itt kell tehát kezdeni, e téren kell különösképen összpontosítani, mert emberileg ez a legfontosabb, kötelességszerűleg pedig ez a legelembibb kívánalom.

Hála és elismerés hadvezetőségünk egészségügyi intézőinek s a velük folytatólagos célt szolgáló rokkantügyi hivatalnak, azért az időt és fáradságot nem kimélő lelkes munkásságért, amit a háború első napjai óta kifejtének, sebesült, sérült, avagy rokkant katonáink megmentése érdekében.

Hazánk orvoskara, mint az egészségügyi intézmények fáradhatatlan munkáscsapata, olyan munkátvégez e téren, amely messze felülmulja azt a határt, amelyet képzeletünk, ezekre a nehéz időkre, mégcsak sejteni is vélt.

Ők a mostani nagy idők — legelső helyén álló — azon faktorai, akik folyton építenek, százezreket adván vissza a hazának s az azt védő hadseregnek.

Érzem azt, hogy messze eltértem a tárgyamtól, de számítok szives elnézésükre akkor, amikor azt hangsúlyozom, hogy ezzel — magamat is beleértve — nagyon sok sebesült bajtársam lelke szándékának teszek eleget, hirdetvén így nyilvánosan is, hogy mily értékes munkát végez orvoskarunk akkor, amikor mentő munkájába nemcsak a tudását, hanem a lelkét is beleviszi.

Kezeltjeik számos csoportjából kiragadok egy-egy csoportot, mégpedig azt, amelyik a pedagógiával és speciel a siketnémák tanításmódjával is szoros kapcsolatba hozható.

Azokról akarok ugyanis szólni, akik a sérültek, vagy rokkantak csoportjában mint siketek, némák, vagy siketnémák ismeretesei orvoskörökben, de talán annál kevésbbé ismertek a nagyközönség körében.

Kétségtelen ugye, hogy emberi mivoltunk egyik legértékesebb képessége a beszéd s a vele szoros kapcsolatban álló igen fontos érzékszervünk a hallás. Hiányozzék ezek közül akár az egyik, akár a másik, avagy mind a kettő, leirhatatlan csapás s pótolhatatlannak látszó veszteség éri a beszédére és hallására annyira büszke „homo sapiens“-t.

Kétszeres a fájdalma az ezt vesztett harcosnak akkor, ha arra gondol, hogy emberi mivolta e legértékesebbjét önhibáján kívül, talán örökre kell majd nélkülöznie. Vigasztalásul csak egy élhet lelkünkben: Ezt a legértékesebbet is a haza védelme kívánta áldozatul.

Nem lesz talán érdektelen, ha a megsiketülés és megnémulás okait ismertetendő, előbb lelki világukban végzünk egy rövidke tanulmányt.

Köztük élek! Belátok lelkivilágukba. Ismerem tehát kifejezett és rejtett érzéseiket és gondolataikat egyaránt. Látom azt, ha arra gondolnak, hogy bár újra ölelhetik szeretteiket, nyomban az érzés remegteti meg keblüket, hogy a boldog viszontlátás pillanatában nem jöhet majd ajkukra szó, nem hallják majd szeretteik biztató és résztvevő szavát, nem lehet majd szavuk rég nem látott gyermekükhöz s nem gyönyörködhetnek annak édes és boldogító csevegésében és pajzán kacagásában.

Élénk fantáziájuk még annak a gondolatnak is előre veti árnyékát, hogy a harctéren volt édes apára annyira büszke gyermeklélek érdeklődéseit sem tudják majd kielégíteni siketségük, vagy némaságuk miatt.

Rettegve gondolok arra az időre, amikor majd az eddig boldognak hitt családi körben ezer kérdésre kellene felelniök s ugyanannyit kellene meghallniok s ők mindettől el lesznek zárva.

Biztatom, bátorítom őket, miközben a némák lelkéhez élőszóval, a siketek és siketnémák lelkéhez pedig írás és jel segítségével közeledem. Persze nehezen megy. Sohasem felejttem el az egyik 20 éves siket tanítványom szavait. Kérem őt, hogy ne legyen oly szomorú. Menjen a többiek közzé s legyen egy kicsit elevenebb. Amint átolvassa az ezt kifejező írásomat, szemei fájdalmasan csillognak a visszatartott könnytől, hangja reszket a fájdalomtól s végre lelkéből felzokogva így szól: „Minek örüljek? Nincs s nem is lesz nekem örömöm többet ez életben. Menyasszonyom volt. Most erről is lemondhatok. Kinek kell nyügnem siket ember? Jobb volna nem élni. Miért is nem pusztultam inkább el?!“

A másik állandóan jár fel s alá. Arca ijedt, kipirult. Ingerli őt mindenki és minden. Biztatásomra, ajkán keserű mosollyal és egy sokatmondó kézlegyintéssel adja tudomására, hogy ő tudja mi vár rá. Abbeli jóakarató szándékunkra, hogy tanítani fogjuk őt, az a kategorikus válasza, hogy hagyjuk őt békében.

A harmadik, mint egy élő halott, naphosszat mozdulatlanul fekszik, vagy ül. Egyedüli mentsvára az imakönyv és az imádkozás.

Az intelligensek helyzetképe még rettenetesebb, mert ők még fokozottabb mértékben vannak tudatában szerencsétlenségüknek s jövőjük is kétségesebb, mint a kevésbé intelligenseké, mert

hisz a legtöbb ilyennek a pályája törött derékon. Ezeket inkább a jövő izgatja.

Ennek ecsetelésére álljon itt a következő kép, a beteg sajátkezü feljegyzéséből: „Szinte kétségbeeséssel gondolok a jövőre s állandóan valami nyomasztó érzésem van s ennek az érzésemnek nem vagyok képes papíron kifejezést adni. Félek a jövőtől! Határozottan kezdem az embereket gyűlölni. Civilben szimpatikusnak ismertek s most akaratom ellenére, mindenkivel szemben ellenszenvvel viseltetem.“

Általában két dolog jellemzi őket pszichikai szempontból. Vagy bánatosak és lemondóak, de a tanításnak szívesen alávetik magukat, vagy pedig ingerlékenyek és emberkerülők s nem veszik szívesen tudomásul a velük való pedagógiai foglalkozás hírét.

Ez a helyzet később a legtöbb esetben megváltozik. Amikor már nemcsak biztatást látnak és éreznek, hanem tényeket is, látván a velük való pedagógiai foglalkozás komolyságát és gyakorlati hasznát, eltűnik arcukról a lemondás, kezdenek egymásközött élénkülni és felmelegedni. Elmarad az életuntság emlegetése, el a nyugtalanság. Öröm nézni a köztük így kifejlődött bensőséges bajtársi viszonyt.

De legyen elég az érzelmi motivumokból, lássuk ezek után a rideg valóságot!

Azt kutassuk, hogy milyen körülmények között s milyen okokra visszavezethetően lép fel a háborúban a megsiketülés, meg-némulás, avagy mind a kettő?

A feltételezhető okok száma majdnem kimeríthetetlen. Lehetetlen azokat mind felsorolni, pláne magyarázattal ellátni, egy rövid felolvasás keretében. Épen azért az okok közül csak azokat említem fel és látom el valamelyes magyarázattal, amelyeket már eddig is észleltünk az „István-uti honvéd hadikórház“-ban, vagy amelyeknek feltételezhetően könnyen ellenőrizhető.

Az ide tartozó okok két csoportba oszthatók. Szólhatunk olyanokról, amelyek polgári életben is érhetik az embert lépteny nyomon. Ilyenek a meghülésből eredő különböző fülgyulladások és hurutok s idegen testnek a hallójáratba való bejutása.

A másik csoportba pedig azok az okok oszthatók, amelyek speciálisan háborús eredetűek. Ide számítjuk a fül- és agylövéseket és az ágyulövedék robbanása okozta agyrázkodást.

Vizsgáljuk csak ezeket az okokat közelebbről!

Harctéri tudósításainkban és hireinkben hányszor olvasunk

és hallunk olyan kényszerhelyzetről, hogy tűzben, vagy tűz alatt levő harcosainknak órákhosszat kell vízben állniok, ülniök vagy, feküdniök.

Nem kell bővebben magyaráznom ezen kényszerhelyzetnek általános káros hatását. Céloamat szolgálendő, csak arra mutatok rá, hogy az ebből származható gyuladások és hurutok megtámadhatják a fület is. Tovaterjedésük tönkreteszi a dobhártyát, az ültöt, kalapácsot és a kengyelt, az u. u. hallási csontocskákat s végül a labirinthat és a benne végződő hallóideget. A labirinthatban végződő hallóidegnek elvesztése jár aztán siketséggel.

A hallóidegnek ugyanilyen úton való pusztulása előállhat úgy is, ha pld. az ágyulövedék robbanásakor elemi erővel felvágódó föld belevágódik a hallójáratba. Harcos katonánk ügyet sem vetve erre a „*csekélységre*“ a maga módja szerint kitisztítja fülét és tovább harcol. Arra persze nem is gondol, hogy oly mélyen is kerülhetett földrészecské az ő hallójáratába, hogy azt ujjával nem képes onnét kitisztítani! Orvoshoz persze nem megy, vagy a helyzet adta okok miatt napokon át nem is mehet. Mi történik aztán az ilyen esetben? Az, hogy a bentrekedt földrészecské súlyánál fogva izgatja a fül felhámját. Az izgatás gyuladást, a gyuladás pedig hurutot eredményez. Ennek a hurutnak befelé terjedő hatása éppen úgy rombol egész a hallóidegig, amint azt már fentebb elmondtam volt.

Lássuk most a direkt sérülések, az u. n. mechanikai inzultusok okozta sérülések magyarázatát. Mechanikai inzultusok formájában mi érheti a fület? Fegyver, vagy schrapnell golyó, schrapnell, vagy gránát szilánk, esetleg ütés, vagy szúrás. Ezekben az esetekben sem maga a seb, hanem inkább a nyomában — kedvező esetben — fellépő gyuladás és gennyesedés a vészthozó jelentőségű.

Az eddig említett megbetegedési és sérülési esetek a hallószervezetnek u. n. külső, vagy környéki részén pusztítanak. Azért az ezek nyomán fellépő megsiketülést, *környéki eredetű siketségnek* is nevezhetjük, szemben azokkal a sérülésekkel, amelyek a hallás központját érik s úgy eredményeznek siketséget. Az így előálló megsiketülést *központi eredetű siketségnek* szokás nevezni.

De hát hol keressük a hallás központját? Az agyban. Közelebről pedig a bal oldali lebeny első tekervényében. Ahhoz, hogy siketség, vagy hallásbeli zavar lépjen fel, nem feltétlenül szükségképeni, hogy ez a központ a szó teljes értelmében megsértessék.

Elég az is, ha e központ koponyahorpadás, vagy egy-egy levált csontszilánk által kerül nyomás alá.

Feltehető a direkt sérülés révén előálló megsiketülésnek még egy másik formája is, amikor nem az előbb említettem hallómező, hanem a nyultagyban elhelyezett nervus acustikus sérül meg, vagy pusztul el.

Az eddig felsorolt okokról általánosságban még azt a felette örvendetes tényt említem fel, hogy eddigi megfigyeléseink során ilyen okok eredményezte siketiséggel aránylag ritkán találkozunk.

A megsiketülés okai közül utolsónak hagytam annak az ismertetését, amely az eddigi tapasztalatok szerint az esetek igen tekintélyes százalékában szokott jelentkezni s amely egyuttal a legkarakterisztikusabb háborús ok, a megsiketülést illetőleg. Ez az *agyrázkodás*.

Az agyrázkodás okozta bántalmaknak a lehető legváltozatosabb eseteit látják orvosaink. A bántalmak sokféleségében ott találják többek között egyik másik esetben a megsiketülést is. Hogyan magyarázható meg az ezen az alapon fellépő siketség? Ennek magyarázata terén Sarbó professzor, főtörzsorvos úr végzett igen értékes és önálló felfogáson alapuló vizsgálatos tanulmányokat.

Szerinte az ágyúlövedék robbanásával járó légnyomás az ilyen esetben legsúlyosabban olyképen éri az agyat, hogy az agynak az a része, amelyet nyultagy néven ismerünk, mintegy belepréselődik a koponya kimenetelét alkotó u. n. öreglikba. A bepréseltség hatása alatt nyomás alá kerül a nyultagnak az a része is, ahol az acustikus magvak vannak elhelyezve, miáltal az agyban ugynevezett mikrostrukturalis elváltozások lépnek fel. Ezek az acustikus magvakban agyrázkodás nyomán fellépő mikrostrukturalis elváltozások okozzák aztán a megsiketülést.

Ezek volnának im nagyjából azok az okok, amelyek harcok katonáinkat oly értelemben fenyegetik, hogy elvesztik részben, vagy teljesen hallóképességüket s lesznek nagyothallóvá, vagy totál siketté.

Azt nézzük most már, hogy lehet-e ezeken segíteni s mik volnának a segítség módjai? A segítségnek két módja van, orvosi és gyógypedagógiai.

Az orvosi teendők odairányulnak, hogy részben speciális fülkezeléssel, részben operatív beavatkozással, részben pedig ideg-orvosi kezeléssel gátat vetnek a további pusztulásnak s életre keltik az elpusztultnak vélt hallást.

Ennek a részletes ismertetése nem tartozik az én tudáskörömbe, erről tehát nem is szólok. Csupán csak azt kívánom fel-
említeni, hogy orvosainknak ezirányu törekvése sok esetben szép eredménnyel jár. Azonban speciálisan az én és kartársaim praxisába tartozik e kérdésnek pedagógiai része. Miről lehet szó pedagógiai szempontból az olyan esetekben, amikor gyógyíthatatlan siketséggel állunk szemben? Egy olyan képesség elsajátíttatásáról, amely a hallást van hivatva pótolni. Ez a képesség pedig *a beszédnek szájáról való leolvasása*.

Lássuk csak ennek a lehetőségét! Az emberek nagy többsége abban a hitben él, hogy a beszédet csak hallani lehet. Akik nem láttak, vagy nem hallottak siketnémák tanításáról, talán el sem tudják képzelni, hogy a beszédet nemcsak hallani, de látni, sőt érezni is lehet.

Mint érdekes dolgot felemlitem e helyen, hogy a később megsiketültek, tehát siket katonáink is, fogyatékoságuknak első perceiben, mint egy ösztönszerűleg ébrednek arra, hogy van a beszédnek látási része is. Megsiketült katonáink valamennyie azt mondja, hogy megsiketülésükről úgy és akkor győződtek meg, a mikor azt látták, hogy környezetük beszél. Látták a száj mozgását, de a beszédből semmit sem hallottak. Tehát az első ösztönszerű megnyilatkozás: „Láttam ugyan, de nem hallottam a beszédet!” Arról is beszámolnak, hogy nézték ugyan folyton az emberek száját, elvétele meg is értettek így látással a beszédből egy-egy szót, de mint mondják, nem tudták, hogy mire s hogyan figyeljenek.

A leolvasás lehetőségét kutatván, tegyünk egy próbát! Méltóztassanak csak megfigyelni pld. ennek a szónak a kimondását: *alma*. Figyelmüket a látási képekre irányítsák! Az első amit észre veszünk, ajkaink ellipszis alakban mérsékelten szétnyílnak. A rá következő pillanatban a nyelv hegye a felső fogsor belső foghúsához emelkedik. Mielőtt a nyelv hegye onnét visszakerülne nyugalmi helyzetébe, az ajkak már is összezárulnak, de csak egy pillanatra. Az utolsó kép ugyanaz lesz, mint az első, vagyis az ajkak ismét ellipszis alakban, mérsékelten szétnyílnak.

Ha most már a fenti szó kiejtésekor ujjunkat a gégére, vagy tenyerünket a mellre tesszük, azt vesszük észre, hogy a gége és a mellkas rezeg.

Már ez az egy példa is világosan igazolja, hogy a beszédet nemcsak hallani, de látni és érezni is lehet. Ez a beszédlátás és

beszédérzés teszi lehetővé azt, hogy a siket is fel tudja fogni a beszédet siketsége dacára.

Siket katonáinkat tekintve, micsoda tényt állapíthatunk meg a fent mondottakból? Azt, hogy katonáink elveszett hallását képesek vagyunk gyógypedagógiai úton pótolni a szemnek és a tapintóérzének fokozottabb igénybevételével, azaz: képesek vagyunk őket megtanítani a szájról való leolvasásra. Hogy ez hogyan történik, arra csak nagy vonásokban mutathatók rá e helyen.

Legelőször is leírjuk a tanítandó hang képzésmódját keletkezésének körülményeit. A képzésmód leírásánál különösképen az u. n. külső beszédélettannal járó jelenségekre terjeszkedünk ki. Így pld.: Hogyan állanak az ajkak és a fogsorok, miként viselkednek a beszédet is szolgáló arcizmok, hogyan áll, vagy helyezkedik el a nyelv a szájüregben stb. Amint ezt átolvassa siket katonánk, azonnal bemutatjuk neki természetben, önön magunkon és tükörben a megfelelő ajak-, fogsor- és nyelvállást. Tükörben azért, hogy egyidőben szemlélhesse a mi példánkat és a saját maga beszédszerveinek állását. A több oldali szemlélés fontosságát szemelőtt tartva le is rajzoljuk nekik a megfelelő ajak-, fogsor és nyelvállást. Az így szerkesztett rajzokon rámutatunk pld. arra, hogy a magánhangzók közül legnyiltabb ajakállású hang az *á*. Az egymásmellé rajzolt képeken tisztázódik előttük az a jelenség, hogy az *á*-ból kiindulva, ajakcsucsorítás mellett mennyire szűkül az ajak nyílás az *a*-nál, *ó*-, *ő*-nél, *u*- és az *ü*-nél. A magánhangzók második csoportjánál pedig azt tünteti fel élesen a rajz, hogy az ajkak nem csucsorodnak, hanem laposan széjjel huzódnak. Legmérsékeltebben az *e*-nél, kifejezettebben az *é*-nél s legerősebben az *i*-nél. De nem részletezek tovább, mert alig jutnék a végére.

A hangképzés tudatossá tétele, minél több oldalú szemléltetés és érzékeltetés mellett haladunk azután hangról-hangra.

Ezenközben gyakoroljuk a hangokat egy magukban, kapcsolataikban, szavakban és mondatokban. A fősúlyt nem a gépiles, tartalom nélküli gyakorlatokra helyezzük, hanem mindjárt a kezdet — kezdetén a szavak és mondatok gyakorlására. Részben azért, mert ez szolgálja leginkább végcélunkat, másrészt pedig azért, mert látván siket katonánk a vele való pedagógiai foglalkozásnak azonnali gyakorlati hasznát, felébred benne az irántunk való bizalom és az eredményes tanításhoz annyira kívánatos ambíció.

Tapasztalatból mondhatom, hogy a megváltás reménysugara

akkor ül először siket katonánk arcára, amikor azt tapasztalja, hogy im, siketsége dacára is kezdi már érteni a beszédet. Ott ül arcán lelkének az a leplezetlen bélyege, hogy még sem reménytelen az ő élete.

A tanítás további során arra törekszünk, hogy az e téren való kombináló képességet minél jobban kifejelesszük. Mi a haszna az e téren való kombináló képességnek? Az, hogy ezáltal lesz a leolvasást tanuló a leolvasásban gyors és biztos. Hogy az hogyan történik, az már szorosán részletpedagógiai kérdés s mint ilyen nem ide tartozó. Annak illusztrálására azonban, hogy van a kombinálásnak lehetősége a leolvasás terén is, a telefonra és az olvasásra hivatkozom. Méltóztassanak csak közelebbről megfigyelni a telefonálást. Ha egyes hangokat mondanak be a telefonba, azt fogják észrevenni, hogy a beszédhangok közül csak a magánhangzók s egy-két mássalhangzó vehető ki tisztán a telefonban. A többit, vagy egyáltalában nem hallhatjuk, vagy csak zavarosan, homályosan hallható az. S ennek dacára is megértjük hallásunkkal a telefon beszédet. Miért? Azért mert a tisztán hallható hangokból mintegy kikombináljuk az egész beszédet. A telefonban nem hallható hangokat mintegy oda képzeljük.

Hogy vagyunk a folyékony olvasással? Vajjon az olvasott szövegnek minden egyes betűjét elolvassuk? Korántsem! A folyékony olvasás terén szerzett készségünk révén csak a vázát látjuk meg az olvasott szövegnek. A legnagyobb részét mintegy kikombináljuk. De phisikai lehetetlenség is, minden egyes betűt külön meglátni folyékony olvasáskor. Ki olvas el s lát meg minden egyes betűt olvasás közben? Az olvasni tanuló gyermek és az a felnőtt, akinek nincs elég gyakorlata, készsége az olvasáshoz.

Az olvasással kapcsolatosan még egyébre is hivatkozhatom, a kombináló képesség jogos feltétele szempontjából. Még a folyékonyan olvasó ember is megakad az olyan szavaknál, amelyeket nem ismer tartalmuknál, vagy alakjuknál fogva. Ilyenek különösen az idegen szavak és nevek.

Azt láttuk, hogy a telefonbeszédet kombináló képességünk révén vagyunk képesek megérteni. Olvasni is csak akkor vagyunk képesek kombinatív alapon folyékonyan, amikor már elég gyakorlatot szereztünk e téren és az olvasmány tartalmának megértéséhez rendelkezünk megfelelő ismeretanyaggal. Ezt kell tehát biztosítani a szájról való leolvasás tanításánál is, ha azt akarjuk, hogy a siket a leolvasásban biztos és gyors legyen.

A szájról való leolvas tanítása terén tett eddigi megfigyeléseink azt igazolják, hogy a leolvasást tanuló megszokja orvosa, vagy tanára szájmozgását. Másnak szájáról nehezen olvas le. Hogy ebbe a hibába bele ne essünk, többen felváltva foglalkozunk megsiketült katonáinkkal. Már a gyakorlatok során arról is gondoskodunk, hogy a begyakorlást — ugyanezen célt szolgáló — ne csak szakemberek, hanem laikusok is végezzék. Ennek megoldása a kórházban igen egyszerű. Összeülnek siket nem sikettel s beszélnek, játszanak és szórakoznak egymással órákhosszat. Ez a legjobb gyakorlat.

(Bemutatása egy siket katonának, aki a szájról való leolvasásban oly készségre tett szert, hogy a társalgási beszédet könnyedséggel megérti.)

A siketekről szólva, tisztázzuk még azt a kérdést is, hogy mi sors vár rájuk a polgári életben?

Mint a bemutatás során méltóztattak látni, a siketek intelligensebbjei és ügyesebbjei a szájról való leolvasás megtanulásával olyan fegyvert kapnak kezüköbe, hogy ennek segítségével minden különösebb támogatás nélkül állhatják meg majd helyüket, egyrészt régi polgári foglalkozásukban, részben pedig fogyatékoságuknak inkább megfelelő új kereseti pályán.

Segítésüket illetőleg csak arról lehetne szó, hogy az olyan esetekben, amikor régi pályájukat mégis csak abban kellene hagyniok, új pálya biztosítása terén segítse őket a kormány és társadalom azzal a szeretettel és odaadással, amilyen készséggel és odaadással állottak és pusztultak ők a haza megvédésében.

A földmives és ipari osztályba tartozók nem is kíváncsognak új életpályára. A legtöbb esetben nem is indokolt. És hogy derekasan meg fogják állni helyüket újra a társadalomban, azt legjobban bizonyítja az iskolázott született siketnémáknak különösen az ipari pályán való használhatósága.

A kereskedők már nehezebb helyzetben vannak siketségük miatt még akkor is, ha a leolvasást bármennyire jól megtanulták.

A kereskedői pályák egyike-másika olyan, hogy feltétlenül megköveteli a hallást. Ilyen esetekben előáll a szükségessége az új pálya-választásnak. Ennek a kérdésnek az elintézése már szorosan a rokkantügyhöz tartozik. Az erre szorulóknak itt fogják majd megtalálni azt, amit a rokkantügyi hivatal szépen prosperáló iskoláiban, vagy műhelyeiben, más természetű rokkantok már eddig is

megtaláltak. Ezek tehát ide lesznek utalandók a leolvasás elsajátítása után.

A kereskedői pályával kapcsolatosan jelezni kívánom, hogy pld. az előbb bemutatott siket tanítványunk, mint vas- és fűszerkereskedő tovább fogja folytatni pályáját. Új pályáról tudni sem akar.

Nézzük a szellemi pályán voltak további sorsát!

A polgári életben szellemi pályán működő megsiketültek két csoportba oszthatók jövő sorsukat illetőleg.

Az elsőbe azok tartoznak, akiknek foglalkozása elengedhetetlenül megköveteli a hallást s akiknek pályája oly természetű, hogy még a legnagyobb készségű leolvasási tudás mellett sem lesznek képesek megfelelően jól ellátni polgári foglalkozásukat. Ilyenek pld. az orvosok, tanítók, tanárok, zeneművészek, papok, ügyvédek, bírák, jegyzők stb. Ezeknél előáll az új pályaválasztás szükségének kérdése. Bár ezen csoportok egyike-másika, új beosztással, státusában maradhat. Így pld. a tanítók a tanfelügyelőségeknél, a tanárok pedig a főigazgatóságoknál, mint adminisztratív tisztviselők, szépen boldogulhatnak a leolvasás elsajátítása mellett.

A többi csoportba tartozóknak is a legalkalmasabb új pálya, szintén az irodai foglalkozás lesz.

A már eddig is irodában dolgozó szellemi munkások pedig — akiket fentebb a második csoportba soroztam, — a közönséggel kevesebb érintkezést kívánó munka körökben, továbbra is szépen boldogulhatnak régi pályájukon.

Nem kell ehhez semmi egyéb, mint a hatóságoknak és a társadalomnak — joggal megkívánható — jóakarató támogatása és a kezdet nehézségeit megérteni tudó jóindulata. Nem is lehet ez ellen panaszunk, mert a magyar hatóságok és a magyar társadalom eddig is sok megértést tanúsított ehhez hasonló kérdésekben részben felszólítás nélkül, részben pedig a rokkantügyi hivatal felkérésére.

Nem rég hallottunk csak arról, hogy a posta, megfelelő helyen készséggel biztosít megélhetést a háborúban rokkanttá vált hőseinknek. Siket katonáink közül azok, akik új pályát kell hogy válasszanak, a postán szintén alkalmazhatók volnának irodai elfoglaltatás címén.

A postához hasonlóan van több olyan állami és társadalmi intézményünk, ahol siketeink gondatlan jövőjét szépen lehetne s kell is biztosítani!

Nem kegyről volna itt szó, mert hisz a szájról való leolva-

sást megtanult siketben — bizonyos munkakörökben — még jobb munkaerőt nyernének, mint a halióban.

A háborúban megsiketült katonák jövő alkalmazhatóságát imélesen iparkodtam kidomborítani. Nem azért tettem ezt, mintha ezzel az volna a véleményem, hogy munkaképességük csökkenése katonai szempontból ne bíraltassék el bizonyos határig méltányosan, hanem azért, hogy kimutassam, miként ezeknek a polgári és társadalmi életből s a munkától való elvonása u. n. rokkantság címén nemcsak hogy nem szükséges, hanem nem is kívánatos. Nemzetgazdasági szempontból pedig egyenesen veszedelmes.

Ennyit a siketekről. Lássuk most már a némákat és a siketnémákat.

A háborúban fellépő némaság és siketnémaság okaít egybevetve, két dologra kívánok kiterjeszkedni. A *psychikai* és *fizika* okokra. Már előre is jelzem, hogy igen helytelenül a psychikai okok felvétele van elterjedve, — ijedtség formájában — nagy általánosságban. Pedig hogy semmi, vagy csak nagyon kevés köze van — kivételes esetekben — az u. n. ijedtségnek a megnémuláshoz, vagy siketnémasághoz, azt gyakorlati és tapasztalati példákkal iparkodom majd megvilágítani.

Biztos vagyok abban, hogy ha az utcán meglátnak egy néma, vagy siketnéma katonát, ilyen érzéssel teli gondolataik támadnak: Szerencsétlen ember, ez bizonyosan nagyon megijedt a gránáttól, azért némult meg, vagy lett siketnémává! Pedig a valószínűség, azt mondhatnám, több mint kilencven százalék erejéig más mellett szól.

Ha a megnémulás, vagy siketnémaság psychikai okokra, s speciel az ugynevezett megijedésre volna visszavezethető, akkor ezrével ontaná a harctér a némákat és siketnémákat, mert kevés azoknak a száma, akik psychikailag annyira erősek, hogy egy-egy nagy veszedelem közepette el ne fogja őket az életösztön szülte félelem, ami nem egy forgalom a gyávasággal.

A megijedés theóriája ellen hoztatjuk fel érvül azt is, hogy akkor az ugynevezett tüzkeresztség ontaná a némákat és siketnémákat, mert hisz a legnagyobb lelkiizgalmakon a tüzkeresztség alkalmával esik át a harcos katona. Ezt magam is állítom harctéri tapasztalataimra való hivatkozással. Az első észbontó ágyutüz hatása alatt azt hittem, hogy minden pillanatban megőrülök. A rémes detonáció, pokoli füst és por, ordítás, jajgatás és halálhörgés, bele-

markolt az én lelkembe is. Éreztem az izgalmak kibírhatalanságát s mégsem lettem néma, vagy siketnéma és tudtommal a tüzkeresztséget átélte közel 3000 társam közül senki sem lett azzá. Voltak pszichikus tünetek a tüzkeresztség alatt, de azok nem némaságban, vagy siketnémaságban mutatkoztak, hanem abban, hogy az egyik elkezdett égtelenül sirni, a másik lefeküdt s nem akart megmozdulni, a harmadik reszketett, mint a nyárfalevél, a negyedik elfutott stb.

Ilyen pokoli helyzetben máskor is voltunk s talán még nagyobbban is. S később mit tapasztaltunk? A szokás hatalmát! Hányszor megtörtént később, hogy még kedélyeskedtünk is ágyúharc alatt. Számítgattak, hogy hol vágódik le az áldás? Ellőttünk-e, avagy mögöttünk?

Mind ezek mellett a legsúlyosabb érv a megijedés theóriája ellen, siket, néma és siketnéma katonáink bemondása. Kivétel nélkül azt mondják, hogy ők azt se tudták, hogy mi történt velük. Csak bajtársaiktól tudták meg eszméletre tértük után, hogy mi érte őket. Arra a kérdésre, hogy megijedtek-e az őket ért gránáttól, így szoktak válaszolni: „Mitől ijedtem volna meg, hiszen azonnal elvesztettem az eszméletemet s azt se tudtam, hogy mi történt velem. Nem volt időm megijedni, oly hirtelenül, váratlanul ért az az átkozott gránát.“

Mit bizonyítanak e tények? Azt, hogy nincs a megijedés theóriájának oly nagy fontossága, mint amelyet általában tulajdonítanak neki. A gránát-, vagy schrapnell légnymás okozta esetekben pedig egyáltalában semmi sincs.

Hogy a megijedés is válhat ki megnémulást, nincs kizárva. Ennek illusztrálására lássuk a következő harctéri helyzetet: Az olasz harctéren egy kézítusa alkalmával egyik hadapródunk egy olasz katonát lát magával szemben. Aki, mint egy vad ront neki, keresztül akarja őt dőfni. Ott áll halál torkában. Még egy pillanat s hull! Rettenetes izgalom fogja el, megáll az esze, eláll a lélekezete. Annyit még érzett e rettentő pillanatban, hogy a támadó szuronya érte a köpenyét, de abban a pillanatban támadójával együtt összeroskadott. (Támadóját, amint később hallotta, abban a pillanatban lötték keresztül, amikor bele akarta dőfni szuronyát.) Hadapródunk az összeroszkodás pillanatában elájult. Csak akkor tért magához, amikor a segélyhely felé huzták őt embereink. Amint feleszmél, szólni akar, de nem bír. Megnémult.

Ez, ha egyéb nem történt vele, tiszta képe a megijedés, va-

gyis pszichikus ok eredményezte megnémulásnak. Ilyen tiszta eset azonban eddig csak egy volt az „István-uti hadikórház“-ban.

A fent leírt eset sérültje ma már beszél, de dadogva. A dadogás okaít a következő felolvasásomban fogom méltatni.

Ennyit a pszichikus okokra visszavezethető megnémulásról. Annak ismételt hangsúlyozásával, hogy mint okot, érdeme szerint szabad csak elbírálni.

Mint már említettem az eddig észlelet eseteknek több, mint 90%-ában más, az u. n. agyrázkodás okozza a megnémulást, vagy siketnémaságot. Nevezhetjük fizikai oknak is. Lássuk ennek egy példáját!

Egy meglepetésszerű ágyu tűz. A mítsem sejtő harcosok talán épen kedélyeskednek, vagy pihennek s egy nem várt pillanatban isszonyatos robaj, éktelen detonáció. A robbanás helyétől tovább fekvők, embereket látnak felvágodni a levegőbe, ahonnét szétroncsolt, vagy élettelennek látszó, de sértetlen testtel vágodnak vissza a földre. A veszedelem elmúltával itt egy törzset, amott egy kart, vagy lábat, odébb egy sértetlen, de halottnak vélt bajtársat találnak. Nézik, figyelik, tapogatják. Talán meg is mozdul, életjelt adván magáról. Vigyék a segély helyre! Adja ki az erre illetékes a parancsot. Talán csak eszméletét veszlette, később magához tér. A komoly parancsot némán teljesítik. A segélyhelyen, több-kevesebb idő elmúltával felnyílik gyöngén, erőtlenül az áldozat szeme. Kábult, tehetetlen. Majd mind több és több benne az erő, az élet. Föl akar kelni, de ehez még nincs elég ereje. Szólni akar, ajkán akad a szó. Figyeli környezetét, látja hogy azok beszélnek, mozog a szájuk, de ő nem hallja beszédüket. Keserű felébredés! *Mozdulatlanság, némaság és siketség.* Ez a három majdnem mindig együtt jár. Sok ügyel-bajjal haza kerül. Mire haza jut többé-kevésbé járnai már tud. Talán mára beszéde is visszatért. Más esetben nem képes még járnai de már hall stb.

Első kérdésünk: Ugye megijedt? Dehogyan ijedtem meg . . . Elmondják, vagy leírják azt, amit már előbb említettem volt.

Mi történt hát vele? Itt idézem ismét Sarbó professzor főtörzsorvos ur felfogását. Agyrázkodás érte őt, a gránát lövedék robbanásával járó légnyomás következtében. Ez a légnyomás megragadja az agyat a maga egészében, megrázza azt, elmozdítja helyéből, oda préseli a koponyacsonthoz, belöki a nyúlt agyat az ugynevezett öreglikba stb.

A szerint most már, hogy mind ezek hatása alatt az agynak melyik területe szenvedett el leginkább mikrostrukturális elváltozást, állanak elő a legkülönbélebb idegkórtanbeli tünetcsoportok, vagy csoportozatok. Az egyik pld. állandóan rázza a fejét, a másiknak a lábai remegnek, avagy éppen mozdulatlanul fekszik, a harmadik tántorogva jár, a negyedik megvakul, bár szemei épek, van olyan is aki megnémul, megsiketül, elfelejt írni, vagy olvasni, avagy éppen számolni képtelen stb.

Most már aztán az, hogy a fent említettek, avagy a még fel nem soroltak közül melyik fog jelentkezni az agyrázkódáson — átesttnél, az attól függ, hogy agyának (Értem agy alatt: a nagy agyat kis agyat, nyultagyat és gerincagyat.) melyik része szenvedett el olyan erős mikrostrukturális elváltozást, hogy a megfelelő központ képtelen a reá váró munka elvégzésére.

A mikrostrukturális elváltozásról csak annyit jegyzek meg e helyen, hogy az agy, szerkezetében szenved el bizonyos változást.

Az agy szerkezeti elváltozásának terjedelmessége és súlyossági foka pedig attól függ, hogy milyen erejű légnyomás éri az agyat. De függ attól is, hogy az agyrázkódást elszenvedett agyberendezkedése már származásilag miként volt képesítve, azaz: hogy átöröklötten milyen ellenállóképességű agyállománnyal és szerkezettel rendelkezik az illető beteg. Megtörténhetik ugyanis az is, hogy két embert egy és ugyanazon erősségű, helyzetű és körülményű légnyomás ért, mégis az egyik kisebb, a másik pedig nagyobb beteges elváltozásokat mutat az agyrázkódás után. Mivel magyarázható ez meg? Azzal, hogy amíg az egyik már származásilag, vagyis a szülőktől átöröklötten erősebb, — addig a másik, ugyancsak a szülőktől átöröklötten gyengébb minőségű és szerkezetű agyállománnyal rendelkezik. E mellett szól megfigyelés is, hogy pld. az így megsiketültek és megnémultak családjában több esetben terheltségileg mutatható ki nagyothallás, siketség, vagy siketnémaság.

Visszatérek az előbbi példára. Azt láttuk ott, hogy a beteg megnémult és megsiketült. Azt már tudjuk, hogy agyrázkódás érte őt. Az a kérdés most már, hogy agyának melyik része szenvedett el oly erős bántalmat, hogy annak egy-egy része felmondta a szolgálatot? A nyultagy, mert itt van elhelyezve a halló- és gégebeidegző idegmag, a nervus acustikus és a nervus vagus és nervus accessorius. S mi érthette a nyultagyat? A nyultagy, a légnyomás okozta agyrázkódás következtében belelökődött, beszorult a

koponya kimenetelét alkotó öreglikba, ahol az igr nyomás, avagy vérzés alá került. Ezen nyomás, vagy vérzés következtében megbénultak, esetleg elpusztultak a halló- és gégebeidegző idegmagvak, nincs a halláshoz és a hangadáshoz szükséges belső idegvezetés, beáll az ágybántalomra visszavezethető **központi eredetű siketség és némáság.**

Fontos kérdés most már az is, hogy milyen lesz az igr előállott siketség és némáság? Tartós-e, avagy csak időleges?

Szerencsés körülmények között, ha a rázkódás miatt nem állott elő roncsolódás, vagy nagyobb fokú vérzés, és a beprésett nyúltagy visszakerül helyére, csak időleges siketség, vagy némáság áll elő. Ha azonban az agyrázkódás oly súlyos volt, hogy nyomában roncsolódás, vagy nagyobb fokú vérzés állott elő a megfelelő idegmagvakban, tartós siketség, vagy némáság áll elő, még abban az esetben is, ha a nyúltagy visszatér eredeti helyére.

E helyen is felemlítem, hogy a teljes tönkremenést elősegíti az a körülmény, ha a beteg hallását, vagy beszédét illetőleg már származásilag gyengén volt képesítve, azaz: ha a sérült családjában a siketség, vagy siketnémáság terheltségszerűen kimutatható.

Lássuk most már azt, hogy az agyrázkódás okozta megnemulást és megsiketülést tekintve, milyen variációk lehetségesek?

- 1., Elvész a hallás, megmarad a beszélőképesség.
- 2., Elvész a beszélő képesség, megmarad a hallás.
- 3., Elvész úgy a hallás, mint pedig a beszélőképesség.

Ez utóbbi a leggyakoribb.

A remélhető gyógyulást illetőleg mit tapasztalunk?

- 1., Visszatér a hallóképeség s fennmarad a némáság.
- 2., Visszatér a beszélő képesség fennmarad a siketség.
- 3., Visszatér mind a kettő.

4., Fennmarad mind a kettő.

Ez az utóbbi az eddigi tapasztalat szerint csak nagyon ritka esetben fog fennmaradni. A legtöbb esetben visszatér úgy a hallás, mint pedig a beszélő képesség.

Mit csinál Sarbó professzor, főtörzsorvos úr az ő siket és néma betegeivel? A már kétszer említett felfogására támaszkodva, pihenteti őket. A kezelésnek ez a módja sokszor szinte meglepő. Most legutóbb például volt egy olyan esete, hogy a betegnek 13 hónap elmúltával tért vissza a hallása. Ez esetben 13 hónapra volt szüksége a bántalmazott nyúltagnak ahhoz, hogy normális voltát visszanyerje.

Következnék most a pedagógiai rész ismertetése. Ha csak siketség marad fenn tartósan az agyrázkódás után, megtanítjuk a beteget a szájról való leolvasásra. A módozatokat már említettem.

A némáknak maradtak beszédtanításának is megvan a maga szakpedagógiai módszere. Ennek ismertetéseül nagyjában a következőket:

Legelső teendőnk, hogy a beszéd egyik legfontosabb kellékéhez, a helyes be- és kilélegzéséhez szoktassuk hozzá néma katonáinkat e célt szolgáló lélegzési gyakorlatokkal. Ezt követik az ajak, fogsor, nyelv- és lágyiny gyakorlatok a szükséghez képest Majd pedig a zöngé kifejlesztésére térünk át. Amint az első zöngét (hangot) megkapjuk, a kiejtésbeli könnyűség szerint sorra vesszük a magán és mássalhangzókat, persze nem egymagukban, hanem mindjárt szavakban és rövid mondatokban. A beszéd újra való felépítése, ha az első zöngét megkapjuk, rövid egy-két hónap alatt biztos sikerrel jár. Az első zöngére azonban sokszor hónapokig kell várni.

A megfigyelés szolgáltatotta tapasztalatok igazolják, hogy minden szakpedagógiai beavatkozás nélkül is felépülhet a beszéd megnémult katonáinknál. Egy körülmény azonban még emellett is kívánatosá teszi a szakpedagógiának igénybe vételét, még ilyenkor is. Miért? Azért, mert érkezett már több olyan beteg az „István-úti hadikórházba, aki odaérkezése előtt teljesen néma volt Megindult nála a beszéd még mielőtt a fent említett kórházba került volna. Fejlődött is, de rosszul. Kikérdezvén őt, azt tapasztaltuk, hogy a hozzánemértők sokszor a legképtelenebb tanáccsal látták el az illetőt abban az értelemben, hogy miként kezdjen újra beszélni. Az eredmény mi lett? Az, hogy dadogva (akadozva) beszélt. Ettől pedig minden okkal-móddal meg kell őket védeni, mert mint majd a jövő felolvasásomban teszem szóvá, a dadogásról való leszoktatás igen sokszor leküzdhetetlen akadályokba ütközik.

A siketnémának maradt katonák pedagógiai foglalkoztatásáról szólva csak annyit említek fel, hogy egyidőben tanítjuk őket beszélni és a beszédet szájról leolvasni. Az ezekkel való pedagógiai foglalkozás az eddigi mondottakból önként érthető.

Arra a kérdésre feleljünk most már, hogy milyen sors vár a tartósan *néma* és tartósan *siketnéma katonákra*?

Mint már említettem, ilyen alig lesz a helyesen vezetett or-

vosi és pedagógiai kezelés után, mert vagy visszatér beszélőképeségük és hallásuk, vagy pedig mesterséges úton újra megtanulnak beszélni, és a beszédet szájról leolvasni. Ha mégis maradnának ilyenek, abban az esetben a *néma katonák* jövő sorsa nagy általánosságban olyan megoldásra vár, mint a siketeké. Őket is be kell osztani megfelelő helyekre a munkás társadalomba. A siketnémáké, — ismét hangsúlyozom: nem hiszem hogy ilyenek is legyenek majd végeredményben, körültekintőbb megoldásra vár.

Ha minden áron kellene majd részükre valamelyes intézményfélélt alkotni, annak megszervezésére alkalmas mintául szolgálhat a váci siketnéma-intézettel kapcsolatos ipari foglalkoztató, ahol született siketnémák, még pedig tanulatlan felnőtt koruak, nyernek munkájuk révén tisztességes s gondtalan megélhetést.

Volna még egy-két kérdés, ami szintén nem hagyható szó nélkül. Az nevezetesen, hogy a siket és néma katonák ügyének kérdése miként vetődött fel hazánkban s mit teszünk érdekükben jelenleg és mi volna még a teendő?

Nem pusztán véletlen, hogy ez a kérdés legelsőbben Sarbó professzor úr kezében összpontosult. Mint a beszédhibák javítására szolgáló áll. tanfolyam vezetője és a hasonló célú hazai tanfolyamok felügyelője már 16 év óta foglalkozik elméletileg és gyakorlatilag a beszédhibák kérdésével. Ez irányú munkásságának köszönhető az a terjedelmes tudományos szakmunka is, amelyet „*Beszéd*” címén adott ki évekkkel ezelőtt.

Ilyen előzmények mellett érthető tehát, hogy mindjárt az első siket és néma katonáját a hozzáértő tudós szemüvegén nézte s gyógyította.

Mikor aztán mind többet és többet hallottunk a harctérről siketen, némán, siketnémán, avagy hibásan beszélően hazatért harcosainkról, sejtve az így sérültek nagy számát, felkereste Sarbó főtörzsorvos urat a „Siketnéma-Intézeti Tanárok Orsz. Egyesületé”-nek elnöke, Borbély Sándor váci siketnéma-intézeti igazgató úr azzal a szándékkal, hogy a fenti katonák tanítása érdekében kívánatos volna valamelyes összpontosítás annál is inkább, mert a pedagógiai rész ellátására készséggel vállalkoznak a fent nevezett egyesület tagjai. Így találkozott össze az orvos a pedagógussal, az egy cél érdekében való gyógypedagógiai együtt munkálkodásra. Ez még múlt év májusában történt. Azóta aztán Sarbó főtörzsorvos úr hadikórházában nem csak gyógyíttatnak, hanem taníttatnak is a siket, néma, siketnéma és hibás beszédű katonák.

Foglalkozott ez ügyel hivatalból a gyógypedagógiai szaktanács is. Mint a közoktatásügyi miniszterium szakvéleményező közege, ez ügyben szintén megtette a maga szakszerű előterjesztését

Ennek a kérdésnek végleges elintézése jelenleg a rokkantügyi hivatalban van.

Abban a reményben, hogy az eddig szerzett tapasztalatok hasznosan lennének értékesíthetők a végleges intézkedések megszervezésénél, fel kívánom említeni a következőket:

Fontosnak tartom, hogy a siketek, némák és siketnémék, a bántalmazottság okai szerint csoportosíttassanak. Eszerint két csoportba volnának oszthatók. Az elsőbe azok sorozandók, akik fülbajuk, vagy fülsérülésük következtében speciális fülkezelést igényelnek, s mint ilyenek, maradjanak kórházban mindaddig, míg a kezelés reményt nyújt arra, hogy a pusztulófélben levő hallás megmenthető. A rokkantügyi hivatal megfelelő intézményeibe való átküldésük csak akkor volna indokolt, amikor már az orvosok lemondtak a hallás megmenthetőségéről. Az agysérülésen, vagy agyrázkodáson átesettek képeznék a második csoportot. Minthogy pedig az e csoportba tartozók sérülése kifejezetten azi degkórtan körébe tartozó megbetegedés orvosi kezelés és ellenőrzés szempontjából tehát olyan kórházba utalandók s gyűjtendőek előbb össze, ahol speciálisan idegorvosi kezelést és ápolást nyerhetnének úgy, mint eddig.

Az okok kutatásánál már rámutattam arra, hogy különösen az agyrázkodás következtében megsiketültek és mégnémultak idegorvosi kezelése, ápolása, vagy megfigyelése sokszor hónapokat vesz igénybe. Rámutattam arra is, hogy az esetek tekintélyes százalékában teljes gyógyulás áll be, visszatérően úgy a hallás, mint pedig a beszélőképesség. A rokkantügyhöz tehát csak akkor volnának átteendőek, amikor már hónapok múltával sejtethető, hogy a normális állapot helyreállta nem valószínű.

Az a kérdés most már, hogy ez alatt a hosszú idő alatt kívánatos e már a kórházban is a tanításuk? A tapasztalat azt bizonyítja, hogy igen. Kárát ne vallja a tanításnak még az sem, aki visszanyeri hónapok múltával hallását és beszélőképességét. Ellenben az a haszna megvan, hogy erre a bizonytalan időre is megszabadul legalább részben azoktól a lelki gyötrelmekről, amit a megsiketülés és megnémulás vált ki a siketből és a némából. Annak pedig; akiknél nem tér vissza a hallás, vagy a beszélőképesség

tiszta nyereség az a tanulás, amelyben már a kórházban részesítették őt akár a leolvasás,- akár pedig a beszédtanulás terén.

Összegezvén az utóbb mondottakat, az volna tehát kívánatos, ha a speciális fülkezelést igénylők fületgyógyító kórházban, az agyrésültek és agyrázkodáson átesettek pedig speciális ideggyógyító kórházban gyűjtenének össze. Ugy azonban, hogy mind a két helyen a szükséghez képest tanításban is részesíttessenek.

A rokkantügyi hivatal lényegében csak a tovább tanításról s az esetleg szükségesnek mutatkozó munkabiztosításáról kellene hogy gondoskodjék.

E kérdésnek célszerű s végleges megoldása felette kívánatossá tenné még azt is, ha egy speciálisan hozzáértő idegorvosból, arra alkalmas fülorvosból és szakpedagógusokból alakult ankétet hívna össze az erre illetékes hatóság.

Fel kell, hogy hívjam az illetékes tényezők figyelmét még a nagyotthallók kérdésére is. A beszédnek szájról való leolvasását ezek is meg kell, hogy tanulják, mert a biztosabb beszédmegértésnek számottevő eszközhöz jutnak általa. Tanítás céljából tehát a súlyos fokú nagyotthallók osztassanak be a siketek csoportjába.

Felolvasásom végére pedig egy kérést tartogattam. Azt nevezetesen, hogy ha mélyen tisztelt hallgatóim rokonai, vagy ismerősei körében volna siket, vagy néma katona, avagy találkoznának ilyenekkel, nyugtassák meg őket, hogy megvan számukra a megmentés lehetősége. Elpusztult hallásuk pótolható a szemmel, néma ajkuk pedig ismét megnyílik, nincs tehát ok a kétségbeesésre.

Kartársaim nevében pedig egy kijelentést tehetek, azt nevezetesen, hogy a mentő munka pedagógiai részének elvégzésére egyesült erővel és készséggel vállalkoztunk már eddig is s lelkes odaadással végezzük továbbra is a reánk váró munkát azok érdekében, kik a haza védelmében emberi mivoltuk egyik legértékesebbjét — a hallást, vagy a beszédet — hagyták a harctéren.

A vidéki kiségitő-iskolák bajai.

Örömmel láthatjuk, hogy a gyengetehetségű gyermekek kiségitő-iskolái a vidék városaiban az utóbbi években számszerint mily szépen szaporodtak. Nem hallgathatjuk azonban el, hogy ezeknek az iskoláknak csaknem kivétel nélkül, sok nehézséggel kell megküzdeniök. A bajok jó részét bizonyára intéző köreink is ismerik, de mi, akik ebben benne élünk, legjobban látjuk, legközvetlenebbül érezzük. Azt hisszük, az ügy érdeke megkívánja, hogy javításra szoruló állapotainkra a közfigyelmet is felhívjuk.

Mi, akik vidéki kiségitő-iskolákban működünk, rövid idő alatt arra a tapasztalatra jutunk, hogy azok az ismeretek, amelyekkel bennünket az 5-hetes tanfolyamról elbocsájtanak, sikeres működésünkhöz nem elegendők.

Megtanultuk nagyjában, hogy mi a debilis gyermek, megtanultuk, mik a lényeges jegyei a debilitásnak, de csak röviden. A szellemi fogyatékoságnak annyi a faja, hogy mindegyikre kiterjeszkedni egy öthetes tanfolyam keretében lehetetlen. Az évek, melyek során a gyengetehetségű gyermekek egész sorozata kerül kezünkbe, új és új kérdéseket állítanak elénk, melyekre sem elméleti könyv, sem a rövid tanfolyam előadásai nem felelnek. Igen sokszor rejtély marad előttünk oly gyermek viselkedése, szellemi megnyilvánulása, akiről azt hittük, hogy jól kiismertük. Az alkalmak pedig, néha hirtelen, szinte átmenet nélkül, oly elváltozásokat hoznak felszínre, melyekkel szemben csak tapogatódzás a mi eljárásunk.

Gyógypedagógiai irodalmunk, különösen a gyengetehetségű gyermekekre vonatkozó, még igen kicsiny; a gyakorlati útmutatás pedig, melyben a kiségitő-iskolákban való tanításra a hallgatókat képesítik, az idő rövidege miatt igen kevés. Az emberi elme gyarlósága is hozzájárul ahhoz, hogy az ott hallottak lassan-lassan el is mosódnak az emlékezetben, a helyett, hogy megerősödnének. Így jut azután a kiségitő iskolai tanító annak beismerésére, hogy ismeretei szűkek, a gyengetehetségű gyermek testi és lelki abnormalitását annak minden legcsekélyebb mozzanatában jobban, mélyebben kellene ismernie. Gyakorlati tanításokat is többet kellene

látnia és végezni, mert bár az általános módszertan szabályai itt is állanak, de annyi a különös eset, hogy szinte az általános a kivétel.

A kisegítő iskolákban való tanítás képesítése nem elégíti ki tehát a ma működő tanítókat, érzik, hogy itt valaminek történnie kell, a mi az ügynek nagyobb hasznára válnék a mai rendszernél.

A mai háborús viszonyok ugyan nem alkalmasak újítások létesítésére, de viszont ugyancsak a mai háborús viszonyok leginkább bizonyítják ezeknek szükségességét a jövőben.

Sok szomorú tapasztalatot szereztünk eddig is a háborúból, mely a bizonyos tekintetben abnormis gyermekeknek több oly jellemvonásával ismertetett meg, a melyeket ezelőtt nem figyeltünk, mert nem is figyelhettünk meg. A gyermektanulmányozás majdan összeszedi ezeket a megfigyeléseket, leszűri a tapasztalatokat, de nekünk tisztában kell lennünk a gyermek összes testi-lelki elváltozásaival s az ezekkel szemben követendő eljárásokkal.

Soká az ügy nem maradhat, hogy a vidéki kisegítő iskolai tanító pusztán azzal a bizonyítvánnyal menjen gyengetehetségű gyermekeket tanítani, a melyet ötheti tanfolyam után nyer el. A vidéken nem igen nyílik alkalma a lélektani és módszertani ismereteit gyarapítani, hisz soha maga körül nem hall, nem lát kisegítő iskolát, tanítót, tanulót a sajátján kívül. Elszigetelt a maga nemében s így nem haladhat. A jövő tanítósereg mélyebb képzést vár. A részletek nem tartoznak ide; a háború mintegy megérlelte bennünk azt a tudatot, hogy az ügy fontossága megköveteli a javítást.

De mást is kívánunk.

A gyógypedagógiai intézetek szervezeti szabályzata körül írja, hogy mely tényezők állapítják meg azt, vajjon a tanuló szellemi foka a normálison alul maradt-e és hogy emiatt a rendes elemi iskolában nem tanulhat eredménnyel; a bizottság kisegítő iskolába utalja a tanulót. De vajjon mire támaszkodjék egyrészt az elemi, másrészt a kisegítő iskola, hogy ezen rendelkezésnek érvényt szerezhessen? Ha vannak egyes szülők, akik nem hajlandók gyermekük szellemi alantságát elismerni, nem lehet őket kényszeríteni, hogy azt neki megfelelő iskolába küldjék. Viszont, ha annak tanítók, kik bármely okból, nem tudják vagy épen nem akarják meglátni az abnormitást, nincs aki, vagy ami őket erre a megfigyelésre szoktassa, vezesse. Nem egy olyan eset van, hogy

a tanító inkább ott túri meg akár a legnépesebb osztályában is az oda nem való különcöt, csak hogy „ne mondják róla, hogy nem foglalkozott tanítványaival.“

Végre, ha ki is jelölte az iskola az oda nem valókat, az iskolaév megnyitásakor, a beiratásoknál csak úgy felveszik őket, mint a többieket és az ilyen lefokozott értelmiségű gyermekek továbbra is ott ülnek hiába, holott a helyiségben van kisegítő iskola.

Hogy legalább azokban a városokban, ahol az állam nagy költséggel magasabb gazdasági és társadalmi érdekből fentart ilyen kisegítő iskolát, ezek ne csak illuzóriusokká váljanak, hanem a valódi szükségletet pótolják, kellene valamelyes intézkedést tenni, hogy azok a tanulók, akiket a bizottság kisegítő iskolába utalandónak talált, valóban oda is járjanak. Ne az ügy iránt érzett rokon-, vagy ellenszenv népesítse be, vagy el a kisegítő iskolát, hanem a természetes szükség. Természetesen sokat tehetne e tekintetben az is, ha nem csak a szellemi fogyatékosokkal foglalkozók, hanem az összes tanítók már a képzőben megismerkednének a gyermekek ezen fajaival és ha figyelmük erre a körülményre nyomtatékosan ráterelődnék.

Néhány év tapasztalatának ez a leszűródött eredménye és ez készlet bennünket arra, hogy a beiskoláztatás rendszerességét kívánjuk ott, a hol a kisegítő iskola már működik. A háború okozta rendkívüli nyomorúság, a test elernyedésével párhuzamosan az agy csekélyebb mértékben való működése, a degenerálás, az elhanyagolt ápolásból eredő szellemi gyengeség, már most mutatkozik meglehetősen sok esetben. Legalább a szegény néposztálynál nagyobb lesz a debilések száma az eddiginél; a kisegítő iskolákra nagyobb szükség lesz, mint eddig, a háborúval járó nyomasztó érzések, a szorult anyagi helyzet, a nyomor tompává, érzéktelenné teszi az otthon maradt asszonyt, aki gyermekével nem tud úgy törődni, mint előbb, hiszen alig van betevő falatja, soknak az sincs. A hideg és az éhség a testet és az agyat egyszerre gyengíti. A mily mértékben termékenyítőleg hat a háború a jobbmódú gyermekek felfogására, oly visszahatással van a legszegényebb néposztály gyermekeinek szellemi működésére. Az erkölcs is lazul; az otthon és az utca sokban hozzájárul e lazuláshoz. Az érzék a jobb, szebb iránt is csökken; hogy gondolhat most a ványadt arcú anya és gyermek valami szebbre, mikor a csikorgó hidegben lyukas a cipője, hideg a kályhája és nincs kenyere?

Sok gyermek fog majd, ha eljön a béke, eredmény nélkül lézengeni az iskola falai között, ha nem történik gondoskodás, hogy a neki megfelelő iskolába kerüljön, a hol lassubb haladással ugyan, de neki való módszerrel legalább annyira fog fejlődni, hogy esetleg testi ügyessége révén munkabíró tagjává nő fel a társadalomnak.

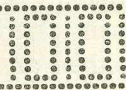
Együtt érezünk ezzel az elhagyott népréteggel, mikor azt kívánjuk, hogy valamely intézkedés történjék, hogy a szelekció ne csak írott malaszt maradjon.

Volna még más, függőben levő kérdés is, amely soká nem maradhat a mai állapotban, de mivel ez inkább magát a tanítói kart, mint az iskolát érinti, arra más alkalommal térünk rá.

Büchler Hugó.

A szaktanácsból.

Gyűlés. A gyógypedagógiai intézetek országos szaktanácsa március 18-án a következő tárgysorozattal tartotta gyűlését:

1. A felnőtt siketnémákat foglalkoztató váci intézet szabályzata.
2. A felnőtt siketnémákat foglalkoztató váci intézet ig.-tan. forgótöke engedélyezése iránti kérelme.
3. A snk. aradi intézete tantestületének jegyzőkönyve.
4. A snk. debreceni intézete igazgatóságának jelentése.
5. A vakok budapesti int. igazgatóságának egy vak-siketnéma leány tanítására vonatkozó felterjesztése.
6. A szegedi áll. kisegítő-iskola ig.-nak pótlék iránti kérelme.
7. A szalmári kisegítő-iskola órarendje, költségvetése.
8. A gyógypedagógiai int. igazgatóságainak jelentéseiről való beszámolás.

Záróvizsgálatok a kisegítő-iskolákban. Az 1913. évi XXXVII. t. c. alapján a f. tanév végén a budapesti áll., a fővárosi Miklós-téri, a fővárosi Berzence-uti, a debreceni áll., a kecskeméti áll. és az egrí állami kisegítő-iskolánál tartatnak záróvizsgálatok. A záróvizsgálatokra összesen mintegy 25 VI. osztályú tanulót és 16 iparostanonciskolai tanulót jelentettek be a szaktanácsnak. A vallás- és közoktatásügyi miniszterium e vizsgálatokra iskolai felügyelőknek a szaktanács tagjai közül való kiküldése iránt már intézkedett.

A háborús az áll. gyógypedagógiai intézetek és iskolák. A gyógyped. int. orsz. szaktanácsa bekérte s nyilvántartja az áll. és áll. s. intézeteinknél működő kartársainkra vonatkozó katonai adatokat. Ennek alapján a március 15-iki állapotnak megfelelően a következő intézetek szerinti kimutatást közölhetjük:

1. **Bpesti sn. int.** Dr. Bihary K. szkv., Szabady G. szkv. Hochrein L. örm. H. *internáltak*: Michels F., Bründl Ö. (Franciaország) Fn. Derbész B., Lázár P., Váradi Zs., Istenes K. Fs. Bárczi G., Simon I. A. Klis L., Zemkó P., Pető F., Puha L.
2. **Váci sn. int.** K. Mayer A. szkv., Schaifer M. szkv. Szép I. közl., Szentgyörgyi G. hdp. j. Fn. Borbély S., Válek I., Szotfried I., Vatter F., Wolkóber I., Zsembéri I., Záborszky Á., Gogola A. Fs. Vas I., Györgyi Á., Krupa P. A. Együd L., Bartok L., Kondra M., Vissy I.
3. **Aradi sn. int.** K. Rédiger K. kl., Varga R. kl. Fn. Balázs G. A. Elisa I., Ehling I., Szabó R.
4. **Temesvári sn. int.** K. Klampfer F. kl., Schmitz M. kl., Schreiner M. kl., Zsutty B. kl. Fn. Zádor E., Hrivnák L., Török S. Fs. Ruszurm K. A. Stancel I., Schnell I.
5. **Soproni sn. int.** K. Faragó B. hadn., Csák S. kl. Hf. László G. (Orosz.) Fn. Hobler R., Maár I. Fs. Takáts Gy., Kún E., Vas I. A. Völker I.
6. **Pozsonyi sn. int.** K. Wayán F. kl., Deschenszky N. önk., Szépfalusi F. örm. Winkler S. kl., Hóvényes A. kl. Hf. Fizáry B., Pirovits I. (Orosz.) Fn. Deschenszky F. A. Zengő P.
7. **Körmöcbányai sn. int.** K. Hribik A. fdn., Szász I. szkv. Pongrácz M. önk. Fn. Kegler F., Szobolovszky I., Kovács Z. Fs. Sz. Szabó L., Molnár A. A. Scholtz L.
8. **Jolsvai sn. int.** K. Miskey K. kl., Juhász Z. tzd., Rieger Gy. tzd. Hf. Piroška K. (Orosz.) Fn. Varga B. A. Solymos S.
9. **Ungvári sn. int.** K. Tamás I. kl., Zsembay F. örm., Gáspár Á. szkv. Hf. Tóth A. (Orosz. o.) Fs. Schulmann A., Fáklya K. A. Gyömörey A.
10. **Szegedi sn. int.** K. Ábrahám I. kl., Kákonyi S. kl., Láng I. szkv., Schnitzl G. szkv., Mayer D. önk.; Hf. Gyovay D. I. (Orosz. o.) Fn. Klug P., Molnár B. Fs. Gábor L., Milassin Gy., Plichta B., Szabados Ö.

*A nevek elé tett betűknek a jelentése ez: K = katonai szolgálatot teljesít; Hf. = hadi fogoly; Fn. = felmentett nélkülözhetetlenség címén; Fs. = felmentetett segédszolgálat címén; A. = alkalmatlan a katonai szolgálatra

11. **Debreceni sn. in.** K. Emmer J. örm., Palatinus K. hdpj., Kunsch F. kl., Veress L. hdpj. Fn. Markovits A., Fialkovits Gy., Némethy K., Govrik B.
12. **Kaposvári sn. int.** K. Jávör Gy. tzd., Kárpáti O. kl. Fn. Klinda K., Schnellbach F., Horváth P., Hajdu L.
13. **Kecskeméti sn. int.** K. Eötvös L. kl., Supka K. kl., Fs. Nemere Gy., Lett I. Góts O. Jónás A. I., Fodor I. A. Németh L., Gönczi Gy., Kozma S.
14. **Kolozsvári sn. int.** K. Ürmösi I. kl., Nagy L. kad., Z. Kiss I. hdn. Fn. David M., Tar I., Nagy P. Fs. Kabán I. A. Paul I.
15. **Egri sn. int.** Hf. Sturm I., Varsányi F., Dankó I. (Orosz o.) Fn. Mlinkó I., Erdélyi I. A. Szabó G., Magyar L.
16. **Bpesti vakok int.** K. Berinza I. hdj. Fiedler L. zls. Tiffert Gy. szkv. Fn. Herodek K., Iván I., Kirschenheuter F., Konrád Gy., Lengyel Gy., Sándor L., Séra L., Tóth Z., Fs. Haberstroh I. A. Horváth A., Pischinger N.
17. **Kolozsvári vakok int.** K. Szirt I. kl. Fn. Müller L., Schannen P., Kolumbán K.
18. **Szegedi vakok int.** K. Fehérvári S. szkv. Fs. Kádas Gy. A. Lovács I.
19. **Szombathelyi vakok int.** K. Joó S. kl. Fn. Török S.
20. **Eperjesi vakok int.** A. Kleitsch S.
21. **Bpesti idegesek int.** Fn. Dr. Vértes O. I., Schreiner F. A. Fürj P., Ganyó V.
22. **Bpesti gyógyped. int.** K. Katona G. kl., Faragó G. zls., Szabó Károly hdp., Füzesi Árpád hdp. j. Fn. Török Gy., Karnay A., Gurszky E. A. Berkes I., Ákos I.
23. **Borosjenői gyógyped. int.** K. Csapó Gy. örm., Leopold R. hdn. Hf. Tásch P. (Orosz o.) Fn. Berényi F. Fs. Besse-nyei E.
24. **Bpesti kis. isk.** K. Zsenaty D. szkv., Frey I. tzd. Hf. Ungermann I. (Orosz o.) Fn. Éltes M., Káplán Gy. Fs. Vollmann I., Skultéty L., Kelemen I.
25. **Egri kiség. isk.** Hf. Virga L. Fn. Szász György.
26. **Nagybecskereki kis. isk.** A. Büchler H., Hartig A.
27. **Debreceni kis. isk.** A. Varga B.
28. **Kecskeméti kis. isk.** K. Sarkány P. A. Dékány K.
29. **Brassói kis. isk.** K. Telkes A. Kubányi I.
30. **Szegedi kis. isk.** Fn. Schuszter Gy., Kiss S.

31. **Szatmári kis. isk.** Fs. Papp Gy.

32. **Marosvásárhelyi kis. isk.** Fn. Péter A.

Ez adatok szerint az áll. s. gyógypedagógiai intézetekhez és kiegészítő-iskolákhoz jelenleg kinevezett 206 férfi tanerő közül katonai szolgálatban áll 61, hadi fogságban van 14; tehát az intézettől távol van összesen 75 (36.5%). A működő 131 kartárs közül 89 felmentett, 42 pedig katonai szolgálatra eddig alkalmatlannak bizonyult. Az utóbbiak az egész létszámhoz viszonyítva csak 20.4%-ot tesznek ki, úgy, hogy kartársaink 79.6%-a katonai viszonylatban van. A felmentés történt nélkülözhetetlenség címén 62 esetben, segédszolgálatos címen 27 esetben. Meg kell még jegyeznünk, hogy a nem tényleges katonák közül Ákos István, Karnay Árpád és Tóth Zoltán a m. kir. rokkantügyi hivatalban; Kirschenheuter Ferenc, Iván József és Lengyel Gyula pedig a vak katonák intézetében teljesít kizárólag szolgálatot, tehát tényleg csak 125 férfi kartársunk foglalkozik most az állam intézeteiben fogyatékos gyermekek oktatásával.

Intézeteink, iskoláink.

A kir. orsz. igazságügyi gyógypedagógiai telep. A kir. orsz. igazságügyi gyógypedagógiai telep alapjai a Bn. 27.100/1909. I. M. számú rendeletének 56. §-ában, a 27.200/1909. I. M. számú 5. 28. és 39., továbbá a 27.300/1909. I. M. számú rendelet 16. §-ában van lefektetve. A 27.100/1909 J. M. számú rendelet 56.-a u. i. kimondja, hogy ha a bíróság javítónevelést rendel el, annak jogerőre emelkedése után a kir. járásbíróság, vagy a kir. ügyészség a javítóintézetbe leendő beutalás végett az Igazságügyminiszterhez teendő jelentéshez felterjeszti: „4. a fiatakorú testi fejlettségéről és egészségi állapotáról kiállított orvosi bizonyítványt, melyben azt is meg kell említeni, nem szorúl-e a fiatakorú gyógypedagógiai kezelésre, nem szenved-e ragályos vagy a beszállítást akadályozó más betegségben, testi vagy szellemi fogyatkozásban . . .” stb. A 27.200/1909. I. M. számú rendelet 5. §-a szerint „Oly szellemi vagy testi fogyatkozásban szenvedők, akik a javítónevelésnek e rendeletben megállapított szabályai szerint nem nevelhetők, fogyatkozásuknak megfelelő (gyógypedagógiai) nevelésben részesülnek. Végre a 27.300/1909. I. M. számú rendelet 16. §-ában az egyéni elbánás alá eső fiatakorúakról így in-

tézkedik: „Mindenekelőtt el kell különíteni azokat, akikkel szemben egyéni elbánásra van szükség. Ilyenek: a kétes elme állapotúak és a javíthatatlanok vagy fékezhetetlenek, akiknek különös romlottsága a többi fiatalok erkölcsiségét veszélyezteti, sőt nevelésüket is megakasztaná, továbbá az alkoholisták. Ezek a típusok nem ritkán ugyanazon egyénben találkoznak. Ha valamely fiatalkorúnál a testi szervezétében mutatkozó feltűnőbb elváltozásokból, előéletéből és a tett kísérő jelenségeiből merített gyanu alapján történő gondosabb megfigyelésből, vagy a fiatalok letartoztatás alatt tanúsított különös magatartásából rendellenes elmeállapotára lehet alaposan következtetni, elkülönítésével egyidejűleg a fiatalok az igazságügyi országos megfigyelő intézetbe szállítása iránt, a 9.052/1906. I. M. számú rendelet szem előtt tartásával, az Igazságügyminiszterhez kell haladéktalanul jelentést tenni“. Hogy a gyógypedagógiai kezelés mily úton és mi módon történik, arról idézett rendeletek nem tesznek említést. Kísérletül az 1912. évben, a javítóintézetekben javíthatatlanoknak vagy fékezhetetleneknek minősített leány és fiú növendékeket az Igazságügyminiszter a gyűjtőfogház mellett berendezett, „Szigorított javítóintézetben“ helyezte el, hol a kérdés sikeres megoldását a kriminalológiában járatos kriminal-paedagógusra bízta. Ezek a növendékek a munkaoktatás, tanítási órák, istentiszteletek után fenmaradó idejüket nappal, de éjjelre minden esetben, magánzárkákban töltötték. A gyakorlat már itt bebizonyította, hogy a fékezhetetlenek nagy tömegével (az akkori létszám 136 volt!) tömegnevelést és oktatást — a célnak megfelelően — nem lehet eredményesen alkalmazni. Kezdetben szórványosan, későbbben mind gyakrabban ismétlődtek azon esetek, amikor a fékezhetetleneknek minősített növendékeknek vagy szervezeti (endogen) okokból, majd külső (exogen) okokból eredő és megnyilatkozó rendelleneségek kapcsán, nagyon indokoltá vált a kizárólagos egyéni elbánás szükségessége. Majd a gyengeképesség jelenléte, mint mulékony vagy állandó jellegű psychopathia, majd a kóros elmeengesség, értelmi és erkölcsi vagy mindkettő együttesen, majd a veleszületett butaság (idiotismus), majd a normális züllött és kriminális, majd az elmebeteg növendék típusa hívta fel az osztályvezető kriminál-paedagógus figyelmét. A leírt esetek kapcsán tett véleményes javaslatokra, majd a fiatalok bíróságának szervezéséről alkotott törvények és rendeletek következtében a szigorított javítóintézet fokozatosan megszűnt s ennek fokozatos megszűnése mellett, a gyűjtőfogház mel-

lett berendezett kriminál — gyógypedagógiai telep kezdi meg működését az 1913. év második felében.

Rövid ideig tartó működésében az 1914. év második felében megkezdődő és jelenleg is dúló háboru zavarta meg s 16 hónapig Dr. Németh Ödön egyetemi magántanár, igazgató, elme- és idegorvos jóvoltából a m. kir. orsz. megfigyelő — és elmeegógyítóintézetben nyert elhelyezést, hol állandó elmeorvosi felügyelet alatt állottak s a képezhetőbbek a kosár — és sás-fonás mesteriségében tanítottak. 1915. november 15-ike óta pedig gyógypedagógiai kezelésben is részesülnek.

Mióta a fiatalkorúak bíróságainak figyelme az intézményre felhivatott s a mióta a törvényszéki orvosok, valamint a letartóztatási javítónevelő intézetek orvosai az általuk kiállított orvosi bizonyítványokban a gyógypedagógiai nevelés szükségességét véleményezik, a gyógypedagógiai telep növendékeinek forgalmi létszáma: 42-re emelkedett. Jelenleg 25 növendék áll a gyógypedagógiai nevelés alatt. Ezek közül: 5 epileptikus (Eskóros), 1 fiatalkorú elbutulásban (Dementia praecox) szenvedő, 1 kóros indulat-rohamú, 12 gyengetehetségű (javulékonyabb debilitás), 3 könnyebb iermészetű idiotismusban szenvedő, 2 siketnéma és 1 beszédhibás (dadogó) növendék van. Ez utóbbi csak mint dadogó (beszédhibás) szorúl gyógypedagógiai kezelésre, mert értelmi fejlettség életkorának megfelelő színvonalon áll, de mert közveszélyes munkakerülő és tolvaj, mint erkölcsileg elmegegye (morál inszaniás) jöhet figyelembe. A szellemi és testi rendellenességek illetén való megosztása nyilvánvalóvá teszi, hogy a telepen való gyógypedagógiai nevelés — oktatás, valamint foglalkoztatás és ellenőrzés mily súlyos feladatok elé állítja a telep vezetőjét? A megosztásból kitűnik, hogy a gyengetehetségűek (javulékony debilitás) vannak túlsúlyban, kik közül ismét az imbecillek vállnak ki kis számukkal, megemlítve még azt is, hogy a nagyobb-számú gyengetehetségűségben is finom árnyalatok különböztetik meg az egyes individuumokat. Kézenfekvő már most, hogy a telep elsősorban is a gyengetehetségűek rendellenességeivel vette fel a küzdelmet, kik a gyengetehetségűek állami kisegítő iskoláiban bevezetett tan- és óratervezés szerint 1915. december hó 1-e óta rendszeres iskolai- és munkaoztatásban részesülnek. Ez utóbbinak tökéletes megoldhatása az Igazságügyminiszterium érdeme, aki a fiatalkorúak hivatásszerű kiképzésére modern munkatermeket és kiváló szakiparosokat engedélyezett berendezni és alkalmazni. Ma a kosár- és sásfonás

mesterségén kívül, a szabóságban, cipészetben és kertészetben történik hivatásszerű kiképzésük, míg ott, ahol a munkakészségnek csak egy szikrája is felfedezhető volt, mint az idiotáknál, ott javaslatomra és kezdeményezésemre a papír-slőjdöt (boriték készítést) alkalmazzuk, mellyel egyelőre nagy adminisztrációju intézetünk boritékszükségletét látjuk el. (Évente 25-30.000 darab.) Lehet, hogy a közelben a hazai letartóztatási társ- és javítóintézetek is nálunk fogják szükségleteiket beszerezni. Pedig mindössze 3-4 gyógypedagógiai növendék végzi a ragasztást napi 5-6 órai munkaidő alatt. Ezzel csekély kombináló képességeiket akarjuk fokozni, hogy később esetleg magasabb-rendű munkaoktatásban is részt vehessenek.

A gyengetehetségűség megállapításánál nagy hasznát vettük Éltés gyógypedagógiai igazgató által a magyar gyermekekre alkalmazott Binet-Simon-féle intelligencia vizsgálatának, melynek szellemében és intenciói szerint alúlirott telep-vezető mintegy 100 kísérletet folytatott le nemcsak a gyógypedagógiai kezelése alatt állókon, hanem a fiatalokorú foglyokon is. E vizsgálatok most folynak s az eredményt majd egy közelebbi alkalommal leszek bátor közreadni.

Az epileptikusok, valamint a hűdéses fiatalokorú butaságban szenvedő és siketnéma növendékek ezidő szerint tisztán csak elmeorvosi kezelés alatt állanak. Tanításban az epileptikusok még azért nem részesülnek, mert a rohamközti idők (intervallumok) nagyon rövidek, illetőleg rohamaik gyakoriak, a siketnémák pedig azért nem, mert erre a telepnek fizikai lehetősége nincsen megadva. Ez utóbbiakat egyébként a siketnémák váczi foglalkoztató telepére, a súlyos idiotismusban szenvedőket a Frimm-féle hülyék intézetébe, míg a kevésbé gyógyítható epileptikusokat Balfra (Sopronm) helyezi ki az Igazságügyminiszterium.

Tabajdi Kun Béla

A „gyógyító pedagógia“ elnevezéséről. Újabb idöben sürün találkozunk nyomtatott írásokkal, melyekben a „gyógyító pedagógia“ elnevezést következetesen használják. Erre vonatkozólag több oldalról, oktatásügyünk több kiváló szakemberétől is kapunk csaknem teljesen egyértelmű véleményt. Az egyik így szól:

A „gyógyító pedagógia“ nem új elnevezés; ezelőtt 10—15 évvel megtaláljuk már egyik-másik napilapban.

Ez a szó sem működésünk körét, sem eljárásunk módját nem világítja meg; de nem is magyarosabb a réginél. Ha a pedagóg-

gia a normális gyermekek nevelését és tanítását jelenti, a gyógypedagógia a rendellenes, a hibás gyermekekkel szemben követett eljárásokat akarja kifejezni. Javítást, utánpótlást, a gyermek egyéni tulajdonságainak figyelembevételét, ehhez szabott módszeres eljárásokat stb. jeletheti, de gyógyítást, — azt semmi esetre. Sem a siketet, sem a vakot, sem a gyöngelméjűt mi nem gyógyítjuk; de a beszédhibásokat, az erkölcsi romlásnak induló gyermekeket is csak javítjuk. A gyógyítás más képzettségű szakemberek feladata, amibe belekontárkodni nem akarunk s az nem is képezheti egy nevelőintézet célját. A „gyógyító“ szó tehát csak azt fejezné ki világosan, ami a pedagógus feladatát nem képezheti: azért ne használjuk azt. De a régi — mondjuk — hibás gyógypedagógia elnevezést újabb meg nem felelő szóval már csak azért sem cserélhetjük fel, mert az előbbenihez köt bennünket, több mint 25 éves tradíció, s az igaz kegyelet érzése azzal a megboldogult nagy emberbaráttal szemben, ki a gyógypedagógiát hazánkban megteremtette.“

A következő hozzászólás annál érdekesebb és értékesebb, mert egy nyelvtudományokkal behatóan foglalkozó kartársunk nézete, aki ezt mondja:

„Nyelvalaktanilag a „gyógyító pedagógia“ volna jó, de nincs köszönet benne — tárgyi szempontból. A „pedagógia“ gyermektanulmányt, azaz a gyermekkel foglalkozó tudományt jelenti, a mit így fejezhetnénk ki: gyermektan. A gyermektannak legalább három főága van: észtan, testtan és jellemtan, azaz az ész, a testet és a jellemet fejlesztő foglalatalkodás. Erre a háromra az utóbbi időkben három elnevezést használnak: tanítástan (didaktika), testtan, vagy egészségstan és neveléstan (pedagógia).

Tehát a pedagógia, mely kezdetben összefoglaló kifejezés volt, most csak egy részt foglal magában: a nevelést, mely a jellem mellett a testet is felöleli.

Na már most, mi nevelünk jellemet és testet; tanítást végzünk az észre irányítólag. A nevelés és tanítás nem gyógyítás. A gyógyítás orvosi foglalkozás és műszó. A beteget egészségessé a bolondot rendes észjárásúvá teszi, azaz gyógyítja. A képzelődőt, rögeszméjűt kiábrándítja, meggyógyítja e bajából az orvos, vagy akárki más, de mindig úgy, hogy megszünteti a bajt, s helyébe teszi a jót. Mi a siketet nem tesszük hallóvá, a vakot látóvá, a fogyatékos elméjűt épeszüvé. Mi nem gyógyítunk. Nekünk csak egyik foglalkozásunk a pedagógia, de ez sem gyógyító! Tárgyilag

tehát nincs igazuk azoknak, akik — igaz — egy nem jól képzett szó helyett tartalmilag egy lehetetlen szót használnak a jobbitás címén.“

A nyelvtudós véleményével részünkről mindenben egyetértünk, vagyis úgy véljük mi is, hogy egyik szó sem megfelelő. Azonban a fogalmat mégis meg kell jelölnünk szóval és a megjelölésre csupán a forgalomban lévő két szó közül az egyiket választ-hatjuk.

A mi véleményünk szerint a választást az a kérdés döntheti el: melyik az elsőbrendű jelentőségű dolog a fogalmat megjelölő két szóban: a külső alak-e, avagy a tartalom, vagyis a lényeg? Erre a kérdésre nem nehéz a mérleget lebbilentenünk. Inkább legyen a szóban egy kis nyelvalaktani szépséghiba, semhogy a szó ne azt fejezze ki, a mit alatta érteni kívánunk, érteni akarunk. A „gyógypedagógia“ ma már polgárjogot nyert éppen úgy, miként a gyógyfürdő, gyógyfü, gyógyszertár. De a gyógypedagógia a mi hivatalos címünk is, ezt írja elő a miniszterileg kiadott szervezeti szabályzatunk. Aki nem ezt a címet írja, az nem a mi hivatalos címünket használja. Ennélfogva az az egy-két nyelvújító, a ki a lényeg figyelmen kívül hagyásával, csupán a külső alak kedvéért „gyógyító pedagógiát“ ír, az tulajdonképen nem a mi oktatás-ügyünkről beszél.

A gyógypedagógia körének kibővítése. „A Gyermekek“ legutóbbi száma (1916. évf. 99. l.) ezen a címen azt írja, hogy a vallás- és közoktatásügyi miniszter úr az ideges gyermekek int. tanári testülete egy jegyzőkönyvének jóváhagyásával elvből hozzájárult a gyógypedagógia körének oly értelmű kibővítéséhez, hogy a testi és jellembeli rendellenességek is ennek a hatáskörébe soroztassanak. Erre vonatkozólag a történeti hűség kedvéért megjegyezzük a következőket. Ellenbach (Éltes) Mátyás már 1901-ben így határozta meg a gyógypedagógia fogalmát „Gy. alatt az általános neveléstudománynak azon — mondjuk emberbarati — ágat értjük, mely a *testileg** és szellemileg fogyatékos gyermekek szakszerű nevelésével és tanításával foglalkozik.“ Egyben a gyógypedagógiai nevelésre és tanítására szorultak közé sorozza „az erkölcsi elmezavarban szenvedőket (a morális insániásakat) is.“ (L. Magy. Paedag. 1901 évf. 2 sz.) Ezen a címen Éltes felolvasásokat is tartott. A „Magyar Pestalozzi társaság 1904. évi febr. 27-iki gyűlésén, me-

*) 1901-ben a nyomorék gyermekek részére iskolánk nem volt.

lyen b. e. Náray-Szabó Sándor dr. is részt vett, több javítóintézeti szakember jelenlétében hangsúlyozták, hogy a javítóintézetekben szükséges a gyógypedagógia, Náray-Szabó Sándor pedig kijelentette, hogy a közokt. kormány hajlandó támogatni az eszme megvalósítását. (L. Magyar Pestalozzi 1904. évf. 40 lap.) 1906. évben Éltes a Magyar Paedagógiai társaságban tartott „Javítóintézeteink és a gyógypedagógia“*) címen felolvasást, melyben a két intézménynek szorosabb kapcsolatba hozatalát és a gyógypedagógiai képzésnek a javítóintézetekre való kiterjesztését sürgette. A javítóintézeti szakemberek közül ezen is többen vettek részt. A bpesti áll. kisegítő iskola tantestületének 1905. nov. 18-iki jegyzőkönyvében hozott határozata alapján a gyógypedagógiai intézetek orsz. szaktanácsa az 1906. évi február havi gyűlésén behatóan foglalkozott a szóban lévő kérdéssel. A szaktanácsi javaslat, megfelelő indokolás mellett, abban domborott ki, hogy a jellembeli rendellenességű gyermekek számára külön intézetek létesíthessenek és abban, hogy a javítóintézeti nevelők a gyógypedagógiai képzőn nyerjék szakbeli kiképzésüket. A vallás- és közokt. miniszter úr a szaktanács ebbeli javaslatait el is fogadta. A szaktanács ezen kívül a nyomorék gyermekek oktatás ügyével is foglalkozott és ezek oktatását a gyógypedagógia körébe tartozónak mondotta ki. A javító intézeteknél és a nyomorék gyermekek otthonába foglalkozók közül többen egyet értettek ezekkel a törekvésekkel, mit legjobban bizonyít az a körülmény hogy a gyógyp. szünidei tanfolyamot elvégezték. A történeti hűség kedvéért tehát megállapítjuk azt, hogy az idges gyermekek int. tanári testülete módszeres értekezletén már járt utakon haladt és a jegyzőkönyvet jóváhagyó rendelet egy korábbi rendeletnek a megisméltése.

Ünnepélyek a vakokat gyámolító orsz. egyesületben. A vak iparosok Andrassy önképzőkére március hó 9-én kegyeletes ünnepélyt szentelt jótevője, gróf Andrassy Dénesné emlékének; március hó 15-én pedig hazafias ünnepélyt rendeztek. Mind a két ünnepélyt változatos műsor élénkitette, amelyek során beszédeket tartott Vitár Rezső egy. gondnok is. Az ünnepélyeken nagy számmal részt vettek a gyám. egy. tagjai is.

Vakok hangversenye Aradon. A V. Gy. O. E. foglalkoztató intézetet akar létesíteni Aradon. Ennek javára igen sikerült

*) L. Magyar. Paed. 1906 évf. Megjelent külön lenyomatban is és a vallás- és közokt. min. rendeletére megküldetett valamennyi hazai javító- és gyógyped. intézetnek.

hangversenyt rendezett március 5-én Horváth Attila zongoraművész, zenetanár és Lumpe Gizella énektanárnő. A hangversenyen az aradi társadalom színe-java részt vett s nemcsak erkölcsi, de anyagi tekintetben is igen szép sikerrel járt.

Szatmárnémetiben a kisegítő iskola f. évi február hó közepén, a vezető katonai felmentése következtében, újra megkezdte működését

A többtermelés érdekében nagyhatású tevékenységet fejtett ki az előző évben Szamosy Györgyné, a szegedi kisegítőiskola vezetője, egy másik úrhölgygel karöltve. Kétezer családnál is többet rávezettek arra, hogy saját konyhavetemény-szükségletüket a rendelkezésre bocsájtott földeken termeljék. Ezt a lelkes munkásságot méltatta f. évi március hó 9-én a szegedi Felebaráti Szeretet-Szövetség működésével kapcsolatban Somogyi Szilveszter dr. polgármester s az említett úrhölgyek tevékenységéről nagy elismeréssel nyilatkozott.

Kirendelés. A vall. és közokt. min. *Kádas Györgyöt* a f. tanév végéig az ifjú vakok szegedi intézetétől a vakok budapesti orsz. intézetéhez rendelte ki.

Megsüketült, megnémult és beszédhibás katonák tanítása. Mint ismeretes a Dr. Sarbó Artur egy. ny. rk. tanár vezetése alatt álló István-úti hadikórházban eddig Istenes Károly tanár foglalkozott siketnéma és beszédhibás katonákkal. Miután pedig ilyen katonák ebben a kórházban mindig nagyobb számban fordulnak meg; s a munka nagyon fölszaporodott a kórház parancsnok örömmel vette Puha László, Derbész Bertalan és Simon József bpesti állami siketnéma intézeti tanároknak önkéntes vállalkozását, mely szerint munkálkodásukat e célra díjtalanul felajánlottak. Úgy tudjuk, kartársaink már meg is kezdték nemes tevékenységüket a kórházban.

Kézimunka tanítónői megbíztatás. A v. és k. min. a 36453—1916. sz. rendeletével Özv. Gácsér Józsefnét, a siketnémák váci intézeténél a női kézimunka tanításával megbízta.

Arckép leleplezés. A siketnémák debreceni intézetében f. évi február hó 27-én szép ünnepélykeretében leleplezték az intézet gyámolító egyesülete nagyérdemű elnökének Domahidy Elemér főispánnak olajfestésű arcképét.

Egy siketnéma tanuló reál-iskolai vizsgája. Igen szép és sikeres vizsgát tett február hó 12-én a markó-utcai főreáliskola I. és II. osztályából Wolf György 12 éves siketnéma magántanuló.

Nevezett születése óta siket, ami növeli jeles és jó érdemjegyeinek értékét. A kis fiú Schreiner Ferenc kartársunk magánnövendéke.

Eljegyzés. *Katona Géza* kartársunk, aki Kiskunhalason teljesít katonai szolgálatot, március 19-én eljegyezte *Freytag Emma* ottani áll. tanítónőt.

A siketnémák és a katonás nevelés.

Az az általános vélemény, hogy a siketnéma alkalmatlan minden katonai szolgálatra. A katonai törvény nem ismer siketnéma katonát. Neki, ép egészségesre van szüksége. Ép ezért a sorozás alkalmatlannak minősít minden siketnémát. Azonban változnak az idők és a törvények. Azt tartja régi példaszó, hogy szükség törvényt bont. Igaz is, mert az élet szükségességi újabb törvényeket szabnak számunkra.

A régiék háttérbe szorulnak. Így nyilatkozhatunk a háborúról is. A békés idő válogat az emberanyagban. De a háború blzonyítja, hogy ilyenkor minden férfinak *jó* katonának kell lennie. A sorozottakat újból és újból állítják a mérce alá. A sorozás ismétlődik. Kevesbedik az alkalmatlanok száma. Az iskolai törvény minden tanulótól követel bizonyos tudást, ismeretet, gyakorlatot, melyet az életben értékesít. Miért ne lehetne követelni minden tanulótól azt az ismeretet, gyakorlatot is, melyet a *haza védelme* kíván? Ez a katonáskodási *általánosítás megerősíténé, megizmosítaná* védelmi erőnket. Többet nyernének ezzel a művelettel, mint a mostani rendszerrel „sorozással“. Ha a test nevelését és a *katonai ismeretek, gyakorlatok, nyújtását* minden iskola *magáévá* teszi, akkor meg van oldva ez a kérdés. *Ezen alapon* szóba jöhet a *siketnéma katonai szolgálata* is. Pár évvel ezelőtt furcsának talán lehetlenségnek hangzott volna ez a kívánság, de most gondolkodásba ejt bennünket.

Ezek után meg kell állapítanunk, hogy a siketnéma alkalmas bizonyos katonai szolgálatra, vagy sem? A háború bizonyítja, hogy a siketség nem akadály a *bizonyos katonai szolgálat* teljesítésének. Hisz a háborúban nagyon *sokféle s különböző szolgálatra van szükség*. Találunk olyan szolgálatoakat, ahol *a fül mellékes*. Inkább a *látás* kerül előtérbe. Tudvalevő, hogy a siketnémák látása általánosságban jobb, mint az érzéküé. Ebből eredőleg a látáson

nyugvó *figyelem*, *fegyelem* is jobb, tökéletesebb. Nem zavarja a golyók fütyülése, az ágyú döreje, nem félemlíti meg [az ellenség ordító szava stb. Biztosabban és bátrabban küzdene az ellenséggel. Jobban meg tudná figyelni a *távoli* ellenséget s annak, minden mozdulatát, mint az érzékű. Igaz, de nem hallja a „vezény szót“. A vezényszót a csata hevében nem igen érvényesül. A különböző lárma, zaj, robbanás, lövés, stb. igen sokszor *háttérbe szorítja a vezényszót* s inkább a „*jel*“ szerepel, melyet a siketnéma könnyebben ért meg, mint az érzékű. A tanult siketnémával a szájról való leolvasás révén lehet érintkezni. A parancsot a tiszt, arcáról is le tudják olvasni s megérteni. A terep különböző alakulatait a siketnéma jobban tudja *emlékezetében* megrögzíteni, állandósítani, mint az érzékű. Hisz, amint jeleztem is, a siketnéma látása megbízhatóbb, többoldalú, részletesebb. Pontosabban le tudni írni s *rajzolni a csatátér helyszínét, az ellenség állását*, stb is. Ezekén kívül még számos szolgálatot teljesíthetnének a siketnémák a háborúban. A siketnémák *zöme az ipari pályákra megy*. Jannak köztük: szabók, pékek, cipészek, kertészek, szígyártók, asztalosok, stb. Eszerint *alkalmazni lehetne a katonai műhelyekben; nemcsak bent, hanem kint is: a csatátéren*. Most ezek a *műhelyek igen sok érzékű katonát foglalnak le*, akik máshol érvényesülhetnének, ott, ahol a *fül* vezető szerepet játszik. Ezzel korántsem merítettem ki a siketnémák katonai szolgálatát. Csak röviden jeleztem, hogy mily értékes tényezője lehetne a haza védelmének, védelmi erejének.

A siketnémák *testin evelésére* is nagy *gondot fordítanak*. Javárésze erős, *edzett tanuló*. Birja a fáradalmakat, a *hideget és a meleget*. Bizonyos *betegégekkel szemben* nagyobb ellenállást tanúsít, mint az érzékű. Mindezeknél fogva ajánlom a tervet az *illetékes tényezők* figyelmébe. Foglalkozzanak a terv keresztülvitelével. Rendeljék el a *céllövészetet a siketnémák* intézeteiben is. A céllövészet *főleg a szemre* támaszkodik, mely mint említettem, általánosságban véve jobb az érzékűénél. Vigyék be azokat gyakorlatokat is melyeket a siketnéma a háború esetén végezhet. Fordítsunk fokozottabb gondot a siketnémák nevelésére. A tornaterem helyett inkább a *szabadtéri* tornát használjuk. A kultuszminiszter úr belátta ennek fontosságát, a középiskolákban bizonyos kirándulásokat rendelt el. Nem ártana, hogyha ez a rendelet nálunk is érvényesülne. Hogy hogyan lehet e siketnémák testi nevelését a katonás neveléssel összekapcsolni, más alkalommal fejtem ki, még pedig a leszűrt gyakorlati tanulságokból.

Szobolovszky István.

A háború vakjai.

Rovatvezető : Kirschenheuter Ferenc.

Magyarország.

A M. Kir. Rokkantügyi Hivatal Vakok Intézete tanfolyamán és műhelyeiben jelenleg 129 megvakult katona részesül elméleti és gyakorlati kiképzésben.

Az intézet számára új tanítási terv készült, melyet Tóth István dr. a gyógypedagógiai ügyosztály főnökének megbízása alapján Kirschenheuter Ferenc oktatásvezető dolgozott ki. Minthogy a katonák egy részének kiképzése már annyira előrehaladt, hogy a szőnyegcsomózásban, kosárfonásban és kefekötésben többféle munkatípust önállóan képesek elkészíteni, Dessewffy Emil grófné, az intézet vezetője most elbocsátásuk és otthonukban való megfelelő elhelyezésük előkészítésén fáradozik.

Megvakult katonák vizsgálata. A M. Kir. Rokkantügyi Hivatal Vakok Intézetében nyolchavi oktatás után február hó 19-én ismét húsz megvakult katona vizsgázott az elméleti oktatás tárgyaiból, köztük *négy volt analfabeta*. Valamennyien írták a Klein-féle szúrtírást, akik pedig látókorukban is tudtak írni, bemutatták régi kézírásukat. A normalkézírás az oktatás folyamán valamennyi esetben olvashatóvá vált, sőt egyes esetekben csak a vele foglalkozó szem veszi észre, hogy az írás vaktól származik. *Két* katona írása nehezen olvasható. A braillet *tizenketten* írták és olvasták. Feltűnt egy fiatal festő rutinje, akiéhez hasonló folyékonyságot eddig még nem ért el a katona a pontírás olvasásában. A Picht-féle gyorsírógépen *ketten* írtak. Befejezésül valamennyien az ipar köréből vett szóbafüzött számolási föladatokat oldottak meg. A vizsgálaton megjelentek Dessewffy Emilné grófné az inté-

zet vezetője, Klebelsberg Kúnó gróf közoktatásügyi államtitkár, Tóth István dr. a gyógypedagógiai ügyosztály főnöke, Herodek Károly a vakok kir. intézete igazgatója, mint a kultuszminisztérium által kiküldött szakértő, Grósz Emil dr. és Verebélyi Tibor dr. egyetemi tanárok és Bielek Aladár dr. az intézet katonai parancsnoka. A vizsgálat végeztével Klebelsberg Kúnó gróf államtitkár megható szavakat intézett a megvakult harcosokhoz. „A Tátrában jártam — mondja többek között — hol novemberben őrjási vihar dúlt, ezrével döntötte le a faóriásokat. Itt-ott egy-egy megbirkózott a viharral, megtépve de állva maradt. Miért? Mert erős volt. Önök erősek voltak a harcmezőn s hasonló erőt tanusítottak ma itt. Őrizték meg ezt az erőt tovább gyakorlati kiképzésükben is, csak úgy fogják megállhatni az élet viharát . . .” A vizsgázók tanítását Kirschenheuter Ferenc az oktatás vezetője, Iván József és Lengyel Gyula tanárok látták el, akiknek az államtitkár megelégedését nyilvánította.

Vak telefonkapcsolók. Évek óta föl-fölmerülő kérdés jut most dülőre a M. Kir. Rokkantügyi Hivatal Vakok Intézetében. A vakoknak egy új foglalkozási ágát, a telefonkapcsolást próbálják ki a megvakult katonákkal. Dessewffy Emil grófnénak az intézet vezetőjének közbenjárására a pósta- és távirda műszaki főigazgató előzékenysége folytán, aki a berendezést sürgősen elrendelte, a napokban megindulnak a kísérletek. A szekrényeken a vakok munkáját különböző segédeszközök fogják megkönnyíteni, melyek Kirschenheuter Ferenc tervei szerint készülnek. A kísérletek eredményeit a civilvakok is türelmetlenül várják. Vajha sikerülne az iskolázottabb vakoknak egy új foglalkozási ágat teremteni.

Vak katonák telepe. Dr. Várady Árpád kalocsai érsek kihalított birtokából egy darabot, melyen a háború 200 rokkantja, köztük 10 vak katona számára kerttel ellátott ingyenes családi házakat épít. A vakok házait a telep központjába, a kereseti műhelyek mellé tervezik.

A gyűjtött pénzek kamatai. A M. Kir. Rokkantügyi Hivatal Vakok Intézete igazgató tanácsa Klebelsberg Kúnó gróf államtitkár elnöklete alatt kieszközölte a gyűjtött pénzek első évi kamatainak, mintegy 40000 koronának kiosztását a megvakult katonák között.

Vak gyári munkások. Dessewffy Emil grófné a megvakult katonákat gyárakban, különböző részletmunkákra óhajtja alkalmaztatni s ez irányban lépéseket tett a kereskedelmi minisztériumban.

A hosszabb kísérleteket kikerülendő, a megfelelő munkákat a vakokkal foglalkozó szakember fogja kiválasztani.

Az első kiképzett vak katona február hó végén lépett ki az intézetből. Hertelendyfalván (Torontál-m.) családja körében fogja űzni iparágát, a szőnyegszövést. Az intézettel összeköttetésben marad, ipari felszerelését nyersanyagot innen kap, ide küldi otthon nem értékesíthető készítményeit is.

Éjjeli vakság a harctéren. Nem gyakori, de mostanában sokat emlegetett szembetegség az „éjjeli vakság“, a hemeralopie. A beteg nappal jól lát, éjjel azonban nem képes megkülönböztetni a tárgyakat. Oka részben, hogy a recheáryában azok a kémiai anyagok, melyek a képkeletkezéshez szükségesek, nem termelődnek elegendő mennyiségben; másrészt az a körülmény, hogy a szemnek megszűnt, vagy meglassúlt a sötétséghez való alkalmazkodási képessége. Béke időben keveset hallottunk erről a szembetegségről, most a harctereken igen gyakori. Hirtelen lép föl. A katonák nem képesek sötétségben eligazodni, nem ismerik fel az akadályokat, árkokba esnek, a kocsis, a lovas kénytelen magát lovára bizni. Az orvosok rendszerint mérsékelt kötőhártyagyuladással kapcsolatos közel-, vagy távollátást, avagy más anomáliákat konstatálnak rajtuk. Megfelelő szemüveg javítja az állapotot. A betegség talaja az általános idegkimerültség. A gyógyítótényezők között tehát a jó táplálkozás, pihenés, alvás nélkülözhetetlen, melyek mellett két-három hét alatt eltűnik a betegség.

Ausztria.

Masszázs. Dr. Bum Antal egyetemi magántanár a „Neu Freie Presse“-ben ajánlja a megvakult katonák masszálóként való alkalmazását, mert — azt mondja — „a masszázsban igen fontos szerep jut a tapintási érzeteknek, melyek a testszövetek abnormális állapotainak megítélésében a főszerepet játsszák s ezért oly egyének különösen alkalmasak a masszázsra, kiknek tapintóérzéke az ugynevezett érzékhelyettesítés révén igen fejlődésképes.

A háborúban megvakultakról gondoskodó bizottság még a múlt évben alakult meg. Elnöke gróf Steinbach Félix, ügyvezetője Mell Sándor a vakok bécsi cs. és kir. intézete igazgatója Hoffmanstahl Húgó író, Horváth Ágoston a vakok egyesületének elnöke, Kunschak K. tartományi megbízott, kinek helyettese Bürk-

len K. vakok int. igazgató és dr. Pick főtörzsorvos. A bizottság célja a katonák kennyérkeresetre való kiképzése, önállóítása, a családnélküliek és a kiképzésre nem alkalmasak, vagy egészen ki nem képezhetők elhelyezése a vakok intézeteibe, otthonokba. A központi felvevő intézet a Vakok bécsi cs. és kir. intézete, hol addig maradnak, míg lelki depressziójuk meg nem szűnik, aztán kiképeztetés céljából elosztatnak a vakok intézetei között, melyek ezért anyagi támogatásban részesülnek. A katonák számára gyűjtött pénzeket a belügyminisztérium egy alapon egyesítette, melyből a bizottság minden egyes esetben 2000 koronával önállóan rendelkezik. Az alap (Krigsblindenfond), melynek tőkéje január hó végén 1070,000 támogatja a bécsi braillekönyvtárt.

A vakok bécsi cs. és kir. intézetében eddig 216 megvakult katonát vettek föl, most az intézetben 110 részesül kiképzésben, a többit a prágai salzburgi, grazi és zágrábi intézetbe küldték. A közeli hetekben megnyílik a lemergi is s akkor a lengyeleket és ukrainaiakat oda küldik. Tízet az intézet a Krems melletti Strassban levő birtokára helyezett ki gazdasági munkák gyakorlása céljából egy vakok intézeti tanár vezetése mellett. A kartárs azt írja, „némely munkáknál ügyességet tanúsítanak.“ A kiképzés idejét az intézet nem állapította meg. Mindenki tanulja mesterségét, míg el nem sajátította. Aki elhagyja az intézetet, annak tudnia kell mesterségét.

„**Vak katonák otthona**“ egyesület alakult március hó 15-én, melynek alakuló ülésén Károly István főherceg, tengernagy az egyesület védője mondta a megnyitóbeszédet.

Horvátország.

A háború vakjait a „Društa Sv. Vida“ a vakokat gyámolító egyesület képzé ki Zágrábban. Beck Vince az intézet igazgatója javaslatára lépéseket tettek a hadügyminisztériumnál, hogy a vak katonák tekintessenek betegeknek mindaddig míg kiképzésük be nem fejeződik s a táppénzeket kapja az intézet.

Németország.

A tanulás kötelezővé tétele. Krückmann E. berlini egyetemi tanár, szemorvos, aki a vakok egy állami intézete szomszéd-

ságában nevelkedett, gyermekkorától sokat érintkezett vakokkal, elsajátította a pontírást és évtizedek óta behatóan foglalkozik a világtalanok oktatásával, szak- és napilapokban ismételtén tárgyalja a háború vakjainak kérdését. Az a határozott meggyőződése, hogy minden a munkásosztályba és a kishivatalnokok körébe tartozó testileg erős és egészséges, tehát keresetképes megvakult katonát rá kell szorítani, illetve kényszeríteni kell, hogy a vakok pontírását és egy jövedelmező foglalkozási ágat elsajátítson, még akkor is, ha ehhez kedve nincs. A vak maga az ő szánalmas állapotában — sajnos — nem képes a jövőjét megítélni. Ha attól a vak katonától, aki képességei ellenére is vonakodik magát kiképezetésnek alávetni, egy új törvényhozás alapján meg lehetne vonni évi járadékának egy bizonyos részét, úgy ez mindenesetre igen kemény, de biztos eszköz volna arra, hogy a vak megmentessék az elbutító semmittevéstől és ennek elmaradhatlan kísérőjétől, a lealacsonyító alamizsnagyűjtéstől. Lényegesen enyhébb, de egyben a gyakorlatban foganatosítható eljárás volna, ha a háború vakjai számára egybegyűlt gazdag adományokból a részesedés visszatartatnék azoktól, akiknél a munkától való tartózkodás orvosilag nem indokolható. Az iparágakban a kiképzés időtartama $2\frac{1}{2}$ —4 év között ingadozik, általában 3 esztendő. Illetékes helyről vett értesülése szerint a Bleichröder-féle nagy gyűjtés később a kultuszminiszterium kezébe megy át; amiben — úgy véli — közvetve kifejezésre jut az, amit ő is kíván, hogy t. i. minden eszközt föl kell használni arra, hogy a háború vakjainak a legfontosabb, a lehető legjobb kiképzés és e célból a legjobb és a legrágább tanerők biztosítsanak. Miután a nősek nehezen válnak meg családjuktól, legcélszerűbb, ha családjuk velük költözik az intézet közelébe a kiképzés befejeztéig. Ez az állapot a kiképzés után is fennmaradhat. — Nagy hiba volna, ha a gyűjtött anyagiak fölosztása nem szakértő instanciák által történnék. Az önkénes szeretet- és segítőakciók mindig csak egyoldalú gyámolítási álláspontokat képviselnek, mert szaktudás és jószív általában ritkán tartanak lépést. Csak az összes fontos tényezők pontos ismerete eredményezheti az anyagiak tervszerű és az egyéniségekhez mért fölosztását. A vak kézművesek átlagos évi keresete Németországban 600—800 márka.

A megvakult katonák védőszentje. Szent Márton, a marcona, de könyörületes harcos egykor megosztotta köpenyét egy didergő vakkal. Németország több városában, most faszobrokát

állítanak a szentnek, amelyekbe a háború vakjai javára adandó összegekért szegeket ver a közönség.

Üdülőtelepek. A „Reichsdeutscher Blindenverband“ a németbirodalmi vakok egyesületének szövetsége Binzben (Rügen szigetén) a múlt nyáron vak harcosok számára nyári üdülőtelepet tartott fön. Téli üdülőtelepét ugyancsak a háború vakjai számára Wernigerodeban rendezte be Harz-hegység fenyveseiben egy bérelt villában. A katonák hat hétig ingyen élvezik a szövetség vendégszeretét, testi-lelki üdüléséről, szórakoztatásáról maguk a vakok gondoskodnak a telepeken.

Masszázs. Kirchberg F. dr. a berlini masszázssambulatórium vezetőorvosa ellenzi a megvakult katonák masszálókká való kiképzését. Azt mondja: „Hogy művelt (gebildete) vakok, de csakis műveltek, a masszázst egészen jól elsajátítják, magától értetődik, de mit érnek vele? Nem kapnak alkalmazást.“ Teljesen osztjuk a doktor úr nézetét. Ámde tessék alkalmazást biztosítani s azonnal megváltozik a helyzet. Középeurópában azért, — és csak azért — nem boldogulnak a vak masszőrök, mert nem alkalmazzák őket. Nyugateurópában és a tengereken túl meg a masszázs azért virágzó iparága vakoknak, mert alkalmazzák őket. A vakok ügyének nemcsak a masszázsbán, hanem minden téren, a legkevesébbé megoldott része a munkaadás. A gyógyítóintézetek meg a társadalom, győződjenek előbb meg a vakok használhatóságáról, aztán mondjanak ítéletét és lépjenek közbe a hatóságok, akkor Németországban is meg nálunk is lesznek vak masszőrök.

Vakok számára középiskola (liceum) létesült Braunschweigenben. Alapítója s vezetője Mencke dr., aki maga is vak. Az intézmény fejlesztése összefüggésbe került a megvakult katonákkal, s így fölvetődött a kérdés szükséges-e külön középiskola vak katonák számára vagy nem? Leinecke, a neuklosteri intézet igazgatója a középiskoláikat be nem fejezett vak katonák (tanulók) számától teszi függővé a kérdést, mert nézete szerint csak ilyenek volnának fölvehetőek. Az iskola alapítása előtt meg kell hallgatni az összes tényezőket, hogy alkalmazzák e majd az érettségizetteket? Az intézetet egy meglévő középiskolával kapcsolatban kellene létesíteni, a tárgyak egy részét a látó növendékekkel együtt hallgathatnák, a matematikát, természettudományokat, földrajzot, mintázást, rajzot, éneket, tornát, kézügyességeket a továbbképzést a pontírásban, valamint a gépirásokat külön órákon a vakok oktatására is képesített középiskolai tanároktól.

Szászországban, mind a négy intézet részt vesz a megvakult katonák kiképzésében. Az első két katona megtagadta a kiképzést azzal hogy az államért vakultunk meg, tehát tartson is el bennünket. Hasonló esetek ismétlődése ellen aztán német alapszállással szervezkedtek a kartársak. Míg teljesen nem egészségesek, munkaképesek a kórházakban maradnak, hol kiválasztott, intelligens és a vakokkal való bánásmódban szakemberek által külön kiképzett apácák ápolják őket. Ha felgyógyulván lelkiileg még nem érettek a kiképzésre Binzbe vagy Wernigerodeba küldik őket az üdülőkhöz, avagy a lábadozók külön osztályában kezeltetnek. Mindaddig míg a vak maga nem kívánja a kiképzést, nem helyezik a már dolgozó katonák közé, a munkaképtelenné sérültek külön apróintézetbe kerülnek. A kiképzés ágai azonosak a mieinkkel, masszálók szintén hadikórházakban dolgoznak. 42 közül kiképeztek illetve kiképzés alatt van 37, foglalkozástól eddig tartózkodik 5. A nők családjukkal az intézet közelébe költözhetnek, ebben külön segélylyel is támogatják őket. Cél az önállósítás, de beléphetnek a vakok foglalkoztatójába is. A legtöbb gondot a járadékkérdés is okozza. Félnék, hogyha dolgoznak, megnyirbálják a nyugdíjukat. Az oktatást a hallei intézet tanerői látják el. Müllert kiváló kartársunkat végleg fölmentették a katonai szolgálat alól, hogy teljesen az ügynek szentelhesse magát. A kilépettekkel élénk levelezés és az otthonukban tett látogatások révén maradt az intézet érintkezésben.

A wiesbadeni intézetben 2 tiszt, 3 altiszt és 8 közember tanulja braillet, néhányan kosarat fonnak és kefét kötnek.

Megvakult katonák mint gyárimunkások. Silex egyetemi tanár, a berlini Mária-Viktória gyógyintézet vezetője egy statisztikát közöl 639 a háborúban megvakult katonáról. 71 városi munkás, 53 bányász, 99 falusi munkás, 1 magánzó, 45 vidéki birtokos, 11 tiszt, 34 hivatalnok, 69 kereskedő, 9 mérnök és technikus, 230 iparos, 9 tanuló, 8 egyetemi hallgató. Az ő intézetében 95 van elhelyezve. A brailleban igen szép eredményeket érnek el a gépirást diktafonnal kapcsolatban tanulják. Iparágaik a kefekötés, székfonás, kosárfonás és egyéb fonás munkák. Két gépirót már alkalmaztak, kettő egyetemre jár, programmba vették az ügynökösöködést, zongorahangolást és telefonkapcsolást. 20 vak munkást a spandaui municiógyárban alkalmaztak, keresetük egyenkenként heti 22—66 márka nyolcórás munkaidő mellett, foglalkozásuk kívánatra élethossziglani. A munkát az első napon már

elsajátították. Privátgyárak is kínáltak már munkát. — Magyarországon a vak katonáknak gyári részletmunkákra való alkalmazása mint eszme hamarabb vetődött föl, de Németországban hamarabb valószínűsítették meg. Az érdem Silex professzoré és tanácsadójaé, a zseniális Hirsch Betty vak kartársnőé. Bauer, a hallei intézet igazgatója javasolja, hogy minden intézet, hol vak katonák vannak, küldje ki szakemberét a közeli gyárakba a részletmunkák tanulmányozására.

Poroszsziléziában ép úgy mint nálunk szintén foglalkoznak megvakult katonák telepítésével. Főbb elveik: nőtlen ne telepíttessék, a vaknak a falusi gazdálkodásban jártas feleségre van szüksége, kézművesség nélkül a vak telepes nem igen boldogulhat, iparát a telepítés előtt kell elsajátítania.

A Rajna tartomány intézetében, Dűrenben 22 megvakult katona egy kivételével tanulja a braillet, 8 tanul gépirást, 6 szórakozásból muzsikál, 12 szék- és lábtörlő fonással, csomózással, kefe és kosárfonással foglalkozik, 2 üzletet óhajt berendezni, 7 még nem választott pályát. További program: cigarettakészítés, telefonkezelés és gyári részletmunkák.

19 intézet vállalkozott, illetve ennyi rendezkedett be eddig a háború vakjainak kiképzésére Németországban.

Háborús vak néptanító. Görlitzben egy a háborúban látását veszített néptanító felsőbb hatóságának hozzájárulásával újból elfoglalta állását. Vallástant, történelmet és éneket tanít. Óráin a figyelmeztetésben felesége támogatja.

Angolország. A brailleban megjelenő angol „Progress“ írja, hogy az ismert ujságkirály, a vakok nagy jóltevője Mr. Pearson, aki maga is vak, egy bizottság élére állt, hogy szolgálja a háború vakjainak ügyét. London szívében egy parkkal körülvett kastélyban gyűjtik össze őket, hol ipari és másirányú kiképzésben részesülnek. Évi nyugdíjuk 1500 korona.

Franciaország. A „La Guerre Sociale“ című újság energikusan kéri, hogy az állami intézményekben két foglalkozási ág: a masszáz és a telefonkezelés a háborúban megvakult katonáknak törvényhozásilag tartassék fenn.

Lesajnált látók. A nyár végén vacsoránál ült egy társaság; a vendégek közt van egy vak is. Hirtelen sötétedett s a lámpa késett. Végre a sötétség miatt beszüntetik a vacsorát s míg a házigazda a cselédet szidja, aki az egyetlen lámpát összetörte, a nyu-

godtan tovább vacsorázó vak nevetve kiált oda a látóknak: „Óh ti nyomorékok!”

Amerika vak hajóépítője meghalt. John Brown Herreshoz tizenöt éves korában vesztette el látását. Vaksága mellett is már kora ifjúságában meglepő képességet árult el gyors jachtok tervezésére és építésére. Elég volt kézzel átsiklania a modellen, hogy rögtön konstatálja a hibát s útmutatást adjon kijavítására. Bristolban nagy hajógyárat alapított, hol gőzösök és kisebb hadihajók is épültek. Vitorlásai versenyeken a nagy díjat, az amerikai serleget sikeresen védték az angol jachtokkal szemben. A híres vak vitorlás-építő most Bristolban, a Rhode Islandon 74 éves korában meghalt.

Gyermektanulmány és gyermekvédelem.

A Gyermektanulmányi Társaság választmányi gyűlése.

F. évi február hó 8-án igen látogatott választmányi gyűlést tartott a gyermektanulmányi társaság Gróf Teleky Sándor elnöklésével. A bejelentések során szóba került, hogy a társaság folyóiratában külön gyógypedagógiai mellékletet, vagy rovatot nyitnak.

E kérdésben Éltés Mátyás felemlítette, hogy a gyógypedagógiai tanároknak meg van a saját folyóiratunk, a M. Gy., amit nagy áldozatok árán éppen most indítottak meg újra. Kérdés, vajjon e mellett szükség van-e egy másik gyógypedagógiai lapra, s ha két lap lesz, vajjon nem árt-e ez az ügynek?

Gróf Teleky Sándor elnök megnyugtatta a felszólalót, hogy itt nem külön folyóiratról, hanem csak egy új rovatról van szó s ez az intézkedés távolról sem akar a meglévő gyógypedagógiai lapnak vetélytársa lenni.

Dr. Nógrády László kifejezést ad annak a nézetének, hogy a folyóirat berendezése s a rovatvezetők megválasztása a szerkesztőség belügye s nem is igen tartozik a választmány elé.

A választmány többsége ezek után az elnöki előterjesztést tudomásul vette.

Miután ebben a vitában a választmányi gyűlésen Éltés Mátyás igazgató munkatársunk a M. Gy.-t is felemlítette, helyén valóinak tartjuk, hogy véleményünket, mint érdekeltet, mi is elmondjuk.

Meg kell először is állapítanunk, hogy A Gyermekek eddig is igen gyakran s behatóan foglalkozott gyógypedagógia vonatkozású kérdésekkel. Ezért oktatásügyünk csak köszönettel s elismeréssel adózhatik a szerkesztőségnek. Örülünk annak is, ha ebből a jövőben rendszert csinálnak, állandó külön rovat felvételével, mert azt tartjuk, hogy mentől többfelé kerül szóba a gyógypedagógia, ez az ügynek csak hasznára lehet. De nem tartunk érdekösszeütőközéstől sem. Feltételezzük, hogy A Gyermekek saját célja szerint oktatásügyünknek első sorban gyermektanulmányozási és pedagógiai vonatkozásait fogja kultiválni s legfeljebb ismertetésekre terjed ki, mint ahogy eljár a pedagógia többi ágazataival szemben is.

Ha komoly szakszerű gyógypedagógiai kérdésekről lesz szó, ennek tárgyalására hivatott és illetékes viszont a M. Gy. lehet, amely ennek az ügynek minden vonatkozását, — tehát a gyermektanulmányt is, — felöleli s minden kérdésben a leghivatottabb s legilletékesebb munkatársakkal dicsekedhetik.

Ilyen értelemben tehát nemcsak, hogy rivalitásról nem lehet szó, hanem az egymást kiegészítő, támogató összhangzatos munkálkodás lehetőségeit is könnyen megtalálhatjuk a jövőben is, éppen úgy, mint eddigelé.

A gyűlés további folyamán Répay Dániel titkár beszámolt a társaságnak a berlini „Iskola és háború“ c. kiállításon elért szép sikereiről, s a budapesti székesfővárosi iskolák háborus pedagógiai kiállításáról.

Ballai Károly ismertette ezután az 1915. évi pénztári számadásokat.

Végezetül Fürj Pál szerkesztő figyelmébe ajánlotta a jelen voltaknak a M. Gy. háborus előadásait, s azokra őket meghívta.

Gróf Teleky Sándor elnök a társaság nevében igen meleg szavakban őszinte elismerésének adott kifejezést folyóiratunk működésével szemben, s kijelentette, hogy ügyünket nemcsak a legnagyobb figyelemmel kíséri, hanem érdeklődésének tetteiben is kifejezést kíván adni, s éppen ezért gondoskodik róla, hogy a legközelebbi előadáson, — miután ő a megjelenésben sajnálatára akadályozva van, — a társaság képviselve legyen.

Az elnök jól eső elismerését a szerkesztő megköszönte.

F. P.

A Gyermektanulmányi Társaság Szegedi fiókköre
febr. 2-án rendkívül sikerült háborus előadást tartott Szegeden, a város-háza disztermében. Pálffy József dr. a háborus gyermekvédelem-

ról tartott felolvasást. Galler Kristóf tanítóképző-intézeti igazgató a háború és nevelés egymáshoz való viszonyát fejtegette. Az előadások után a fiókkör évi rendes közgyűlést tartott, melyen a régi tisztviseleket újra megválasztották. Klug Péter siketnéma-intézeti igazgató továbbra is a társaság ügyvezető alelnöke, Ábrahám János pénztárosa, Lovács József ellenőre, Plichta Béla és Özv. Szamossy Györgyné a választmány tagja lett.

Irodalom

A gyógypedagógia egy-két háborus feladata. Berkes János írt ezen a címen A Gyermekek számára egy cikksorozatot, melynek első közleménye a lap idei 1–2. számában jelent meg s a vak katonáknak a vakok oktatására való kiképzését tárgyalja. Az érdekes cikk némileg részletesebben ugyan azokat a nézeteket fejti ki, amiket e kérdésben annak idején az orsz. szaktanács is magáévá tett, s amit a minisztérium is elfogadott.

Mentsük meg a vakot! Irta: *Herodek K.* A füzet tanulmányuti jegyzeteket tartalmaz a vakok ügyében tartott 1914. évi londoni internacionális kongresszusról s több külföldi vakok intézetéről. A vakok nevelés-oktatásának, ipari képzésének fejtegetése kapcsán nemcsak az angolországi eredményekkel ismertet meg, hanem a hazai viszonyokat is vázolja. Megtudjuk, hogy bár az angol intézmények gazdagság tekintetében a mieinket felülmulják, de intellektuális képzésük mögöttünk marad. Ellenben a mi ipari képzésünk, nyomda- és könyvtárügyünk az angolországi mellett csak gyermekkorát éli. A füzet a vakok közp. Braille könyvtárában 1 K.-ért kapható.

A népiskola és gyógypedagógia kapcsolata. A N. L. február 24-iki számában írt erről a tárgyról igen figyelemreméltó cikket Ganyó Vilmos kartársunk. Azt a sokat vajúdo kérdést fejtegeti, hogy a gyógypedagógiai ismeretek általános vonatkozására, miért van a normális gyermekek oktatójának is szüksége, s hogy mit kellene tenni ez ismeretek általánosítása érdekében. Ha a békés idők bekövetkeznek nagyon érdemes lesz ezeknek a kérdéseknek végre gyakorlati megvalósítását is előkészíteni.

Pedagógiai feladatok a vakokkal és gyengén látókkal szemben. Dr. Imre József egy. m. tanár ily című s az

Orsz. Paed. Könyvtárban február 18-án tartott előadásának ismeretést olvashatjuk a N. L. február 24-iki számában.

Előadás a vakságról. Dr. Szili Adolf udv. tan. a V. Gy. O. E. elnöke, a vak iparosok Andrassy önképző köre márc. 12-iki gyűlésén érdekes előadást tartott a vakságról. Az előadáson a Kör tagjain kívül nagy számmal vettek részt érdeklődők is. Az előadás azt a kettős célját, hogy az ügynek barátokat szerezzen, a vakok elé pedig követésre méltó példákat állítson, — igen hatásosan elérte.

A siketnéma gyermekek és a háború. Klug Péter írt ily című cikket A Gyermekek f. évi 1—2. számában. Az érdekes cikk nagyon élénken világít be a siketnéma gyermek lelki világába. Nagyon helyén való lenne, ha hasonló adatokat, — nagy elfoglaltságaink és nehéz viszonyaink dacára is, — a többi intézetek is gyűjtenének. Klug Péter, mint kiváló gyermektanulmányozó, igen hálás feladatot végezne, ha ez irányú munkát megindítaná és egy-égesen szervezné.

Az idegbelileg rokkantokról. Február 3-án tartott e tárgyról kiváló professzorunk, Dr. Sarbó Artur egy. ny. rk. tanár előadást a Szabad Lyceum előadásainak keretében a budai vigadóban. Az előadás során megemlékezett a háború és a beszéd között fennálló vonatkozásokról, a gránát- és srappellrobbanás okozta légnyomások által előidézett siketnémaságokról, némaságokról és siketségekről.

Szülők tanácsadója.

A gyógypedagógiai intézetekbe 1916—1917. tanévre való felvételért május-junius havában kell folyamodni. A folyamodáshoz szükséges űrlapokért az egyes intézetek igazgatóságaihoz kell fordulni.